MRF 2022.3

Højesterets dom af 14. marts 2022, 1. afd., sag BS-8087/2021-HJR, BS-8095/2021-HJR og BS-8602/2021-HJR
(Thomas Rørdam, Vibeke Rønne, Jan Schans Christensen, Kurt Rasmussen og Søren Højgaard Mørup)

Vejdirektoratet (adv. Sarah Jano) mod N1 A/S og TDC NET A/S (adv. Anne Sophie Kierkegaard Vilsbøll for begge) og Vestforsyning Spildevand A/S, Vestforsyning Vand A/S og Vestforsyning Varme A/S (adv. Anders Julius Tengvad for alle)

Det ulovregulerede gæsteprincip fandt ikke anvendelse ved Vejdirektoratets flytning af forskellige ledningsanlæg nødvendiggjort af ny motorvej ved Holstebro, hvor Vejdirektoratet havde erhvervet arealet ved ekspropriation, da der på forskellige måder var betalt kompensation til lodsejer ved tinglysning af ledningsservitutter, og da der gælder en formodning for, at gæsteprincippet ikke gælder, når en ledningsservitut er tinglyst på et tidspunkt, hvor ledningsejer er ejer af arealet, uanset om arealet efterfølgende overdrages til en ny ejer.

Baggrunden for sagen var, at Vejdirektoratet på baggrund af en anlægslov havde eksproprieret arealer til anlæg af en ny motorvej ved Holstebro. I forbindelse med anlæg af motorvejen var det nødvendigt at flytte en række forsyningsledninger ejet af forskellige ledningsejere. Alle forsyningsledningerne var omfattet af tinglyste servitutter, men ingen af de tinglyste servitutter indeholdt oplysninger om, hvorvidt det ulovregulerede gæsteprincip fandt anvendelse eller var fraveget. Vejdirektoratet mente, at gæsteprincippet var gældende, og at ledningsejerne måtte betale for flytningen, mens ledningsejerne afviste, at det ulovregulerede gæsteprincip fandt anvendelse. Uenigheden blev indbragt for den statslige ekspropriationskommission, der i 2016 gav ledningsejerne medhold. Dette blev efter anke tiltrådt i 2017 af taksationskommission i tre forskellige afgørelser, der alle blev indbragt for landsretten. For to af ledningsejerne, TDC og et elforsyningsselskab, var der tinglyst en servitut, hvoraf fremgik, at der var betalt vederlag for at placere ledningen på arealet. Med henvisning hertil og til ordlyden af de tinglyste servitutter, hvorefter arealejer skulle betale, hvis arealejers byggeri nødvendiggjorde en flytning af ledningerne, fandt Højesteret, at gæsteprincippet ikke fandt anvendelse i disse to sager. Den tredje sag drejede sig om spildevandledninger, vandforsyningsledninger og fjernvarmeledninger, og her var der den forskel til de to øvrige sager, at flere af de tinglyste ledningsservitutter ikke angav, at der var betalt vederlag til lodsejer for placeringen af ledningen, men det fremgik, at et "ledningsareal og kabelbælte" til opretholdelse af "ledninger og kabler med tilhørende installationer" skal "henligge uforstyrret", så de i deklarationen nævnte forsyningsselskaber til enhver tid har "ret til fri og uhindret adgang til i tjenstligt anliggende at foretage eftersyns- og fornyelses- samt vedligeholdelsesarbejder". Det fremgik videre af de tinglyste servitutter, at ledningsejer havde ret til enhver tid uden vederlag at foretage opgravning og reparation og/eller fornyelse af de i ledningsarealet værende ledninger og kabler, "ligesom der til enhver tid uden vederlag må etableres nye ledninger og kabler i ledningsarealet". Landsretten gav ledningsejerne medhold med henvisning til ordlyden af rådighedsbegrænsningerne og stadfæstede taksationskommissionens afgørelse. Højesteret sondrede mellem, om ledningsejer ejede eller ikke ejede det areal, da ledningsservitutten blev tinglyst. I det første tilfælde, hvor ledningsejer ejede arealet, da servitutten blev tinglyst, fastslog Højesteret, at der gælder der en formodning for, at gæsteprincippet ikke finder anvendelse, hvis der er tinglyst en ledningsservitut, uanset om arealet efterfølgende overtages af ny ejer. I de øvrige tilfælde, hvor ledningsejer ikke ejede arealet, da servitutten blev tinglyst, lagde Højesteret vægt på, at det på forskellig vis kunne udledes, at der var betalt kompensation til arealejer for at anbringe ledningerne, og at ledningerne derfor ikke lå som "gæst", uden det kunne tillægges betydning, om det var godtgjort, at der rent faktisk var betalt vederlag, når det af den tinglyste rådighedsbegrænsning fremgår, at ledningsejer skal afholde udgifter til ledningsarbejder, der sker på arealejerens foranledning. Herefter stadfæstede Højesteret også dommen i den sidste sag.

Kommentar: *Med denne dom har Højesteret yderligere afkræftet den vidtgående formodning for gæsteprincippets anvendelse, som mange indfortolkede i U 2015.2854 H om Vintapperrampen, der blev afgjort af Højesteret med dissens (3 mod 2). Omstændighederne i Vintapperrampe-sagen har flere ligheder med sagerne om anlæg af Holstebromotorvejen. Vejdirektoratet havde i Vintapperrampe-sagen erhvervet arealet ved ekspropriation, og der var tinglyst en servitut, som ikke indeholdt oplysninger om, at det ulovregulerede gæsteprincip fandt anvendelse eller var fraveget. De tinglyste rådighedsbegrænsninger for lodsejer var i det væsentlige sammenfaldende i Vintapperrampe-sagen og i sagerne om Holstebromotorvejen, om end der var mindre nuanceforskelle i ordvalget. I Vintapperrampe-sagen var der ikke betalt vederlag for placeringen af ledningerne, hvilket også gjorde sig gældende i enkelte af sagerne om Holstebrovejen. Men mens flertallet i Vintapperrampe-dommen tillige lagde vægt på, at servitutten var konciperet af ledningsejer, og at en fravigelse af gæsteprincippet var byrdefuldt for arealer, indgik dette ikke i Højesterets begrundelse i sagerne om Holstebromotorvejen. I forhold til TDC, der var ledningsejer i Vintapperrampe-dommen, er der den forskel, at der i sagen om Holstebromotorvejen var betalt vederlag, hvormed Højesteret på dette grundlag afviste, at TDC's ledning var "gæst" på arealet. I forhold til sagerne om spildevandsledninger, vandforsyningsledninger og fjernvarmeledninger sondrede Højesteret mellem, om servitutten var tinglyst i forbindelse med nedlæggelsen af ledningen, mens ledningsejer ejede arealet, og hvor dette ikke var tilfældet. I førstnævnte tilfælde fandt Højesteret, at ejerskabet ved tinglysningen i sig selv gav formodning for, at gæsteprincippet ikke var gældende, hvilket ikke er en ændring af Vintapperrampe-dommen, hvor servitutten var tinglyst på en ejendom, som ledningsejer ikke ejede. I de øvrige sager om spildevands-, vandforsynings- og fjernvarmeledninger lagde Højesteret vægt på, at der var betalt en kompensation. Hvis dette er tilfældet, er der efter Højesterets seneste dom formodning for, at ledningen ikke er gæst, uden at det er nødvendigt at prøve, om erstatningen er dækkende for ledningens tilstedeværelse. Der er imidlertid et helt centralt forhold, der adskiller Vintapperrampe-sagen fra sagerne om spildevands-, vandforsynings- og fjernvarmeledninger, nemlig at disse ledninger alle er nedlagt på grundlag af en offentligretlig afgørelse i form af kommunens spildevandsplan, varmeforsyningsplan og vandforsyningsplan, mens TDC's ledning i Vintapperrampe-sagen alene var placeret på grundlag af privat aftale. Så vidt ses blev der ikke procederet på denne forskel i sagen om Holstebromotorvejen, hvorfor Højesteret ikke kunne tage stilling hertil. Men på baggrund af Højesterets dom i* ***MRF 2022.1 H*** *om Aalborg Kloak ville dette formentlig i sig selv føre til, at gæsteprincippet var fraveget, uden der dog ses en direkte stilling hertil i hidtidig praksis.*

VESTRE LANDSRET
DOM
afsagt den 29. januar 2021

Sag BS-44722/2018-VLR
(7. afdeling)

Vejdirektoratet
(advokat Sarah Jano og advokat Stig Grønbæk Jensen)

mod

Vestforsyning A/S
(advokat Lasse Møller)

og

Sag BS-30445/2019-VLR
(7. afdeling)

Vejdirektoratet
(advokat Sarah Jano og advokat Stig Grønbæk Jensen)

mod

Vestforsyning Spildevand A/S
(advokat Lasse Møller)

og

Vestforsyning Vand A/S
(advokat Lasse Møller)

og

Vestforsyning Varme A/S
(advokat Lasse Møller)

Landsdommerne Jens Hartig Danielsen, Eva Staal og Lasse K. Svensson (kst.) har deltaget i sagernes afgørelse.

Sagen BS-44722/2018 er anlagt ved Retten i Horsens den 14. februar 2018. Ved kendelse af 16. november 2018 er sagen henvist til behandling ved landsretten efter retsplejelovens § 226, stk. 1.

BS-30445/2019 er anlagt ved adcitationsstævning af 4. juli 2019 ved Retten i Horsens, og denne sag blev dagen efter af byretten også henvist til behandling ved landsretten, jf. retsplejelovens § 226, stk. 1.

Sagen BS-44722/2018-VLR har været behandlet af Statsekspropriationskommissionen for Jylland, der afsagde kendelse den 23. november 2016, og af Taksationskommissionen for Nord- og Midtjylland, der den 30. august 2017 sendte sin kendelse til parterne.

Påstande
Sagsøgeren, Vejdirektoratet, har i BS-44722/2018-VLR nedlagt følgende påstand:

Sagsøgte, Vestforsyning A/S, skal anerkende, at Vestforsyning A/S skal afholde udgifterne forbundet med gennemførelsen af ledningsarbejder i forhold til ledningerne benævnt item nr. VF23, VF24, VF25, VF26, VF41, VF48 og VF53 i aftale om den tekniske løsning af november 2014 indgået mellem Vestforsyning A/S og Vejdirektoratet i forbindelse med Vejdirektoratets etablering af Holstebromotorvejen.

Vejdirektoratet har i BS-30445/2019 over for de adciterede, Vestforsyning Spildevand A/S, Vestforsyning Vand A/S og Vestforsyning Varme A/S, nedlagt følgende sideordnede påstande:

1. Vestforsyning Spildevand A/S skal anerkende, at Vestforsyning Spildevand A/S skal afholde udgifterne forbundet med gennemførelsen af ledningsarbejder i forhold til ledningerne benævnt item nr. VF24 og VF25 i aftale om den tekniske løsning af november 2014 indgået mellem Vestforsyning A/S og Vejdirektoratet i forbindelse med Vejdirektoratets etablering af Holstebromotorvejen, hvis Vestforsyning A/S i Vestre Landsrets sag BS-44722/2018-VLR måtte blive frifundet som følge af, at Vestforsyning A/S ikke er rette sagsøgte.

2. Vestforsyning Vand A/S skal anerkende, at Vestforsyning Vand A/S skal afholde udgifterne forbundet med gennemførelsen af ledningsarbejder i forhold til ledningerne benævnt item nr. VF26, VF41, VF48 og VF53 i aftale om den tekniske løsning af november 2014 indgået mellem Vestforsyning A/S og Vejdirektoratet i forbindelse med Vejdirektoratets etablering af Holstebromotorvejen, hvis Vestforsyning A/S i Vestre Landsrets sag BS-44722/2018-VLR måtte blive frifundet som følge af, at Vestforsyning A/S ikke er rette sagsøgte.

3. Vestforsyning Varme A/S skal anerkende, at Vestforsyning Varme A/S skal afholde udgifterne forbundet med gennemførelsen af ledningsarbejder i forhold til ledningen benævnt item nr. VF23 i aftale om den tekniske løsning af november 2014 indgået mellem Vestforsyning A/S og Vejdirektoratet i forbindelse med Vejdirektoratets etablering af Holstebromotorvejen, hvis Vestforsyning A/S i Vestre Landsrets sag BS-44722/2018-VLR måtte blive frifundet som følge af, at Vestforsyning A/S ikke er rette sagsøgte.

Sagsøgte, Vestforsyning A/S, og de adciterede, Vestforsyning Spildevand A/S, Vestforsyning vand A/S og Vestforsyning Varme A/S, har påstået frifindelse.

Sagerne har været behandlet sammen med sagerne BS-44723/2018-VLR og BS-44725/2018-VLR.

Sagsfremstilling
Ved lov nr. 1608 af 26. december 2013 blev lov om anlæg af Holstebromotorvejen vedtaget. Holstebromotorvejen er en 39 km lang motorvej mellem Holstebro og Herning.

Den 19. marts 2013 henvendte Vejdirektoratet sig i sin egenskab af graveaktør til Ledningsejerregisteret, LER, med en graveforespørgsel om ledningsejere i motorvejsområdet og fik bl.a. oplyst, at Vestforsyning A/S var ledningsejer.

Vestforsyning A/S er holdingselskab for de i juni 2002 stiftede selskaber, Vestforsyning Varme A/S, Vestforsyning Vand A/S og Vestforsyning Spildevand A/S.

De enkelte forsyningsselskaber blev stiftet ved apportindskud af de af Holstebro Kommune drevne virksomheder med tilhørende aktiver og passiver pr. 1. januar 2002.

I forbindelse med etableringen af motorvejen var det nødvendigt at gennemføre ledningsarbejder i forhold til blandt andet de i sagen omhandlede 7 ledninger, VF23, VF,24, VF25, VF26, VF41, VF48 og VF53, og arbejdet i forbindelse med disse kostede samlet 2.181.105 kr.

VF23 er en fjernvarmetransmissionsledning, VF24 er en regnvandsledning, VF25 er en spildevandsledning og VF26 er en vandledning. Disse ledninger er omfattet af en deklaration tinglyst den 26. august 1993. For ledningerne VF23, VF24, VF25 og VF26 var der ved etableringen sammenfald mellem grundejer og ledningsejer.

VF41 er en vandledning og VF48 er en spildevandsledning, og disse ledninger er omfattet af enslydende deklarationer tinglyst henholdsvis den 20. juni 1979 og den 20. december 1989.

VF53 er en vandledning, og ledningen er omfattet af deklarationer tinglyst den 24. september 1979, den 2. marts 1984 og den 30. oktober 2000. Deklarationerne tinglyst i 1979 og 1984 er enslydende med deklarationerne vedrørende VF41 og VF48.

Alle deklarationer er stiftet på privatretligt grundlag.

Vejdirektoratet og Vestforsyning A/S var enige om, hvilke tekniske løsninger, der skulle udføres på de enkelte ledninger som følge af motorvejsprojektets gennemførelse, og der blev indgået aftaler herom i november 2014 for så vidt angik strækningen mellem Holstebro og Aulum. Parterne var uenige om, hvem der skulle betale for ledningsarbejderne, og parterne indgik i september 2016 en refusionsaftale.

Ved deklarationen tinglyst den 26. august 1993 på bl.a. matr. nr. 7 a Måbjerg, Holstebro Jorder, der er blevet berørt af motorvejsprojektet, udlagde Holstebro Kommune et "ledningsareal og kabelbælte" på areal tilhørende kommunen til fremtidig etablering og opretholdelse af "ledninger og kabler med tilhørende installationer". Efter deklarationen, var det "Holstebro Kommunale Forsyningssektor (Brugsvand og Fjernvarme), Holstebro Kommunale Miljøvirksomheder (Regn og Spildevand), Nordvestjysk Elforsyning (El), Naturgas Midt/Nord (Gas), Jydsk Telefon A/S (Telefon og Kabel TV) og Vestkraft I/S (Stærkstrøm)", der fik ret til etablering af anlæg. Det fremgår endvidere af deklarationen, at anlæg i ledningsarealet og kabelbæltet til enhver tid skal henligge uforstyrret, og at personale fra de i deklarationen nævnte forsyningsselskaber til enhver tid har "ret til fri og uhindret adgang til i tjenstligt anliggende at foretage eftersyns- og fornyelses- samt vedligeholdelsesarbejder".

Det fremgår af tinglysningsrids til deklarationen – udarbejdet af landinspektør Henning Kjeldbjerg – at ledningsarealet har en bredde på 16,00 m.

Forsyningsselskaberne fik efter deklarationen følgende rettighed:

> "Der må til enhver tid uden vederlag foretages opgravning for reparation og/eller fornyelse af de i ledningsarealet værende ledninger og kabler, ligesom der til enhver tid uden vederlag må etableres nye ledninger og kabler i ledningsarealet."

Endvidere fremgår det af deklarationen, at ledningsarealet på bl.a. matr. nr. 7 a:

> "…må udnyttes som græsareal eller til dyrkning af afgrøder, herunder behandling med normale markredskaber.
> På ledningsarealet må intet iværksættes, der kan være til hinder for ledningernes og kablernes bestående, herunder opførelse af bygninger og de dermed forbundne jordarbejder, dræning, grubning, beplantning med træer med dybtgående rødder, opgravning, udgravning og opfyldning."

Deklarationerne, der omfatter VF41 og VF 48, er aftaler mellem Holstebro Kommune og de lodsejere på hvis ejendomme, deklarationerne er tinglyst. Deklarationerne giver kommunen ret til at have ledningerne "liggende i jorden i tracé", og det fremgår, at kommunen eller andet vedkommende personel "skal i tjenstligt anliggende have fri og uhindret adgang til vandledningen med værktøj og materiel."

Om arealejernes anvendelse af deres ejendom fremgår:

> "Uden forudgående anmeldelse til Holstebro Kommune må omhandlede arealer udnyttes til dyrkning af afgrøder, herunder behandling med normale markredskaber. Ved andre arbejder i nærheden af vandledningen, f.eks. dræning, plantning, opførelse af bygninger og de dermed forbundne jordarbejder, hvorved der kan være fare for beskadigelse af vandledningen, skal anmeldelse om arbejdet foretages mindst 8 dage før dets påbegyndelse til Holstebro Kommune, der så for egen regning træffer de nødvendige foranstaltninger til sikring af vandledningen."

Om betaling af erstatning til arealejerne fremgår:

> "Ejernes anvisninger vedrørende færdslen på ejendommen skal efterkommes, og der ydes erstatning for eventuelle forvoldte skader. Erstatning for eventuelle markskader i forbindelse med fremføring af vandledningen, herunder udgifterne ved retablering af ledningsanlæg og hegn godtgøres af Holstebro Kommune.
> Udgifterne ved udbedringen af skader, som først kommer for dagen på et senere tidspunkt, godtgøres ligeledes, såfremt skaderne er forvoldt ved vandlednings etablering. "

Deklarationerne, der omfatter VF53, tinglyst i 1979 og 1984 er enslydende med deklarationerne vedrørende VF41 og VF48. For så vidt angår deklarationen tinglyst i 2000 er den en aftale mellem Holstebro Kommune og de lodsejere på hvis ejendomme, deklarationen er tinglyst. Det fremgår af deklarationen, at "vandforsyningsledningen skal til enhver tid tåles og respekteres og have lov til at henligge uforstyrret", samt at kommunen "skal have ret til adgang til eftersyn af ledningen samt til at foretage udskiftning, vedligeholdelses- og reparationsarbejder deraf i det omfang og på det tidspunkt, det skønnes nødvendigt, herunder også at foretage nødvendige opgravninger." Om arealejernes anvendelse af deres ejendomme fremgår det samme som i deklarationerne vedrørende VF41 og VF48.

Om betaling af erstatning til arealejerne fremgår:

> "De ulemper, som er forbundet med færdsel samt foretagelse af almindelige eftersyn og udførelse af vedligeholdelsesarbejder, skal tåles uden erstatning, hvorimod der for eventuelt forvoldt skade, ydes erstatning, hvis størrelse i mangel af mindelig overenskomst fastsættes af en af hver af parterne udmeldt opmand, alt i henhold til reglerne i lov nr. 181 af 24. maj 1972 om voldgift."

For ledningerne VF23, VF24, VF25 og VF26 er der ikke betalt erstatning, mens dette er tilfældet for ledningerne VF41, VF48 og VF53. Det fremgår af aftalerne om ydelse af erstatning, at erstatningerne er ydet til fuld og endelig afgørelse for ledningernes placering på de pågældende matrikelnumre.

Vedrørende ledning VF41 fremgår det af aftaler af 6. august 1979, at der er udbetalt i alt 4.576 kr. i erstatning til arealejeren (matr.nr. 2a Sønderlund, Holstebro Jorder) samt i alt 5.368 kr. i erstatning til arealejeren (matr.nr. 16g Sønderlund, Holstebro Jorder).

Vedrørende ledning VF48 fremgår det af aftale af 13. december 1989, at der er udbetalt i alt 1.999,50 kr. i erstatning til arealejeren (matr. nr. 7a Den sydøstlige Del, Mejrup) opgjort som henholdsvis 1.617 kr. i deklarationserstatning og 387 kr. i anden erstatning (hvilket i aftalen er opgjort til i alt 1.999,50), og af aftale af 13. januar 1989 fremgår det, at der er udbetalt i alt 9.174,30 kr. i erstatning til arealejeren (matr. nr. 8a Den sydøstlige Del, Mejrup) opgjort som henholdsvis 4.752,30 kr. i deklarationserstatning, 4.122,- kr. i afgrødeerstatning samt 300,- kr. i anden erstatning.

Vedrørende ledning VF53 fremgår det af:

1) aftale af 17. september 1979, at der er udbetalt i alt 1.338,75 kr. i erstatning til arealejeren (matr. nr. 3d Havris Tvis),

2) aftale af 12. marts 1984, at der er udbetalt i alt 1.905,50 kr. i erstatning til arealejeren (matr. nr. le Skautrup, Tvis) opgjort som henholdsvis 1.219,20 kr. i deklarationserstatning og 685,80 kr. i anden erstatning,
3) aftale af 12. marts 1984, at der er udbetalt i alt 4.155 kr. i erstatning til arealejeren (matr. nr. 2b Havris, Tvis) opgjort som henholdsvis 2.659,20 kr. i deklarationserstatning og 1.495,80 kr. i afgrødeerstatning,
4) aftale af 12. marts 1984, at der er udbetalt i alt 710 kr. i erstatning til arealejeren (matr. nr. 2a Solds, Tvis) opgjort som henholdsvis 454,40 kr. i deklarationserstatning og 255,60 kr. i afgrødeerstatning, og
5) aftale af 6. oktober 2000, at der er udbetalt i alt 1.901.20 kr. i erstatning til arealejeren (matr. nr. 3d Havris og 2c Solds, Tvis) opgjort som henholdsvis 853,20 kr. i deklarationserstatning (360 meter x 2,37 kr.) samt 378 kr. i afgrødeerstatning (540 meter x 0,70 kr.).

I de fleste af aftalerne (bortset fra aftalerne for ledningen VF41 og aftalen af 6. oktober 2000 for ledningen VF53) fremgår det, at beløbene er udregnet på baggrund af "Landboorganisationernes regler for nedgravning af telekabler i landbrugsjord."

Erstatningsfastsættelse efter landsaftalerne baserer sig på standardiserede principper og takster i forbindelse med anbringelse af forsyningsanlæg i landbrugsjord, og på teleforsyningsområdet har landsaftalerne eksisteret siden slutningen af 1960'erne. I forbindelse med indgåelse af nye aftaler på årsbasis reguleres taksterne, men principperne for erstatningsfastsættelsen er de samme. Systemet er almindeligt brugt også på andre forsyningsområder end teleforsyningsområdet, og der eksisterer således landsaftaler mellem landbrugsorganisationerne og henholdsvis vand- og spildevandsforsyningsselskaberne om vand og spildevandsanlæg i landbrugsjord.

Af landsaftalerne for 1979, 1984, 1989 og 2000, som er de år, hvor aftalerne om erstatning er indgået, fremgår (bortset fra den årlige regulering af takster) følgende om erstatningsbetaling:

> "Ved fremføring af telekabler gennem privat jord pålægges der ejendommen en servitut i form af den som bilag 1 viste deklaration.
> For anbringelse af kablerne og servitutpålæggelse ydes der en engangserstatning på kr. 6,45 pr. lb. m kabelrende. Derudover udbetales et grundbeløb på kr. 387,00 pr. lodsejer. Beløbene gælder for aftaleåret 1989.
> Beløbene gælder for fremføring gennem landbrugsjord."

<u>Sagens behandling ved de takserende myndigheder</u>

Sagen blev forelagt Statsekspropriationskommissionen for Jylland, der afholdt forretning den 22. og 23. november 2016. Ekspropriationskommissionen fandt,

at de i sagen omtvistede ledninger ikke er omfattet af gæsteprincippet, og at Vejdirektoratet derfor skal afholde udgifterne til de gennemførte ledningsarbejder.

Ekspropriationskommissionens kendelse hviler for så vidt angår ledningerne VF23, VF24, VF25 og VF26 navnlig på følgende begrundelse:

> "Henset til deklarationsarealets karakter som et ledningsareal og kabelbælte til flere forskellige ledninger, hvori fremtidige ledninger og kabler kan anlægges uden vederlag og henset til restriktionerne i medfør af deklarationen, herunder forbud mod opførelse af bygninger, begrænsninger i beplantning i forhold til træer og forbud mod dræning og grubning, udgravning, opgravning og opfyldning, finder kommissionen, at deklarationen er så restriktiv, at ledningsejeren de facto kan udøve en ejers rådighed over arealet udlagt til kabelbælte, hvorved deklarationen går videre end en sædvanlig beskyttelsesdeklaration, således at der ved tinglysningen af deklarationen er sket en fravigelse af gæsteprincippet."

For så vidt angår ledningerne VF41, VF48 og VF53 hviler Ekspropriationskommissionens kendelse navnlig på følgende begrundelse:

> "På baggrund af deklarationens ordlyd og de restriktioner, som deklarationen medfører i arealejerens brug af arealet samt herunder det forhold, at ledningsejeren har betalt et vederlag i forbindelse med placeringen af ledningen på ejendommen, finder kommissionen, at ledningsejeren har løftet bevisbyrden for, at ledningen er beliggende på ejendommen på vilkår bedre end gæstevilkår. Anlægsmyndigheden skal således afholde udgifterne forbundet med ledningsomlægningen.
> Kommissionen har ikke fundet, at det forhold, at det af deklarationen fremgår, at ledningsejeren for egen regning vil træffe de fornødne foranstaltninger til sikring af kabler ved arealejerens arbejder i nærheden af kablet, kan føre til et andet resultat.
> Kommissionen har i den forbindelse lagt afgørende vægt på, at deklarationen forholder sig til tiltag, hvormed ledningsejer for egen regning skal sikre kablet ved arbejder i nærheden af kablet og ikke i forhold til egentlige ledningsarbejder på kablet som følge af arealejerens ændrede anvendelse af arealet."

Vejdirektoratet indbragte Ekspropriationskommissionens kendelse for Taksationskommissionen for Nord- og Midtjylland, der efter afgivelse af skriftlige indlæg afholdt forretning i sagen den 9. juni 2017, hvorefter Taksationskommissionens kendelse blev fremsendt til Vejdirektoratet den 30. august 2017.

Taksationskommissionen fandt, at de omtvistede ledninger ikke er omfattet af gæsteprincippet, og at Vejdirektoratet derfor skal afholde udgifterne til ledningsarbejderne.

For så vidt angår ledningerne VF23, VF24, VF25 og VF26 tiltrådte Taksationskommissionen Ekspropriationskommissionens kendelse med tilhørende begrundelse.

For så vidt angår ledningerne VF41, VF48 og VF53 hviler Taksationskommissionens kendelse navnlig på følgende begrundelse:

> "Højesteret har i nyere domme (f.eks. U2009.2978H og U2015.2854H) konsekvent anvendt følgende formulering vedrørende gæsteprincippet:
> "Gæsteprincippet er betegnelsen for en udfyldende regel, der finder anvendelse i tilfælde, hvor der uden vederlag er givet tilladelse til at anbringe en ledning på en ejendom. Reglen indebærer, at ledningsejeren som "gæst" skal bekoste ledningsarbejder, der er nødvendiggjort af arealejerens ændrede benyttelse af det areal, hvor ledningen er anbragt."
> Som det fremgår, er der tale om en udfyldende regel, dvs. en regel, der gælder, hvis ikke andet er aftalt, herunder fremgår af deklarationer eller servitutter, eller på anden måde bestemt.
> Som det ligeledes fremgår, er det efter Højesterets opfattelse væsentligt, om der er betalt vederlag, ligesom det skal bemærkes, at Højesteret alene anvender udtrykket "givet tilladelse til at anbringe en ledning på en ejendom", hvilket må forstås som accept af, at en ledning føres hen over ejendommen (typisk i et ledningstrace). Højesteret nævner ikke andre kriterier som f.eks., at der er givet særskilt erstatning for et servitutareal/deklarationsareal ved siden af ledningstraceet.
> Det er Taksationskommissionens almindelige indtryk, at Højesteret med den citerede formulering har tilsigtet at give gæsteprincippet et klart og enkelt indhold, som gør gæsteprincippet nemt at håndtere og velegnet til at bringe klarhed i tvivlssituationer.
> I dommen U2015.2854H undersøger Højesterets flertal, om deklarationen kan fortolkes således, at den indebærer en fravigelse af gæsteprincippet, men kommer til, at dette ikke er tilfældet, bl.a. fordi aftaler om anbringelse af ledninger på et areal som udgangspunkt må undergives en indskrænkende fortolkning, når arealejeren ikke har modtaget vederlag.
> Med disse bemærkninger tiltræder taksationskommissionen ekspropriationskommissionens kendelse med tilhørende begrundelse."

Forklaring

Landinspektør Henning Kjeldberg har forklaret, at han blev uddannet som landinspektør i 1961. Han startede en landinspektørpraksis i Holstebro i 1964, og den drev han til 2000, hvor hans søn overtog virksomheden, og hvor han blev

ansat som seniorlandinspektør. Da han drev sin selvstændige virksomhed, eksisterede Vestforsyning A/S ikke. Han husker udmærket deklarationen fra 1993, som han udfærdigede i forbindelse med projekteringen af kraftvarmeværket, Måbjergværket. Han fik at vide, at der skulle placeres ledninger på sydsiden af Hjermvej i en lige linje fra kraftvarmeværket til Hjerm. Under opførelsen af kraftvarmeværket blev alle ledningerne placeret i det 16 meter brede areal, der var udlagt som ledningsareal. Arealet skulle sikre mange slags ledninger til og fra kraftvarmeværket og også fremtidige ledninger. Bygherren havde bedt ham sørge for, at deklarationen sikrede ledningernes bestående, og at ledningerne til enhver tid kunne henligge uforstyrret. Det var hensigten, at grundejeren ikke senere skulle kunne forlange ledningerne flyttet. Man kunne have udmatrikuleret arealet og overdraget det til kraftvarmeværket, så det blev en del ad kraftvarmeværkets ejendom.

Anbringender

Vejdirektoratet har anført, at Vestforsyning A/S er rette sagsøgte, da de er adressat for Taksationskommissionens afgørelse og under hele sagsbehandlingen for de takserende myndigheder uden nogen form for indsigelse har optrådt som ledningsejer, har indgået aftaler samt har modtaget erstatning og godtgørelse. Vestforsyning A/S fremstår som ledningsejer i Ledningsejerregisteret og burde som en del af samme koncern som de underliggende forsyningsselskaber have været nærmest til at kende og informere om det korrekte ejerskab.

Såfremt Vestforsyning A/S bliver frifundet, må det have omkostningsmæssig betydning, at Vestforsyning A/S ved sin adfærd har foranlediget sagsanlægget mod dem.

Vejdirektoratet har overordnet gjort gældende, at de omtvistede ledninger alle er omfattet af gæsteprincippet, hvorfor betalingsforpligtelsen for udgifter til ledningsarbejder gennemført i forbindelse med etablering af Holstebromotorvejen påhviler ledningsejer.

For så vidt angår ledningerne VF23, VF24, VF25 og VF26 er der ikke for disse betalt vederlag i forbindelse med anbringelsen, og gæsteprincippet er ikke fraveget efter ordlyden af ledningsdeklarationen, ligesom denne ikke er mere restriktiv end den, der fremgik af sagen om Vintapperrampen (UfR 2015.2564H), da der er tale om en beskyttelsesdeklaration. Den omstændighed, at der ved ledningsdeklarationen er blevet udlagt et ledningstracé, ændrer ikke herpå.

Sammenfaldet mellem grundejer og ledningsejer har ikke betydning, da deklarationen også hjemler andre ret til ledningsnedlæggelse. Under alle omstændigheder er ejersammenfaldet ophørt ved selskabsudskillelsen i 2002, og de omhandlede ledninger er herefter blevet omfattet af gæsteprincippet, medmindre parterne har aftalt andet.

For så vidt angår ledningerne VF41, VF48 og VF53 medfører den omstændighed, at der er betalt erstatning, ikke i sig selv, at gæsteprincippet er fraveget, da man som ledningsejer alene kan opnå den retsstilling, der følger af retsgrundlaget.

Disse ledningsdeklarationer pålægger ikke arealejerne rådighedsbegrænsninger, og der er ikke i forbindelse med disse deklarationer udlagt et deklarationsareal. De omhandlede ledningsrestriktioner giver således ledningsejerne en svagere retsstilling end den, der behandlet i Vintapperrampesagen. En ordlydsfortolkning fører til, at ledningsejeren ikke er tillagt rettigheder, der går videre end dennes almindelige tilstedeværelsesret og det retsgrundlag, der følger af gæsteprincippet.

De betalte vederlag er ikke servituterstatninger for varig værdiforringelse, men betaling, der vedrører etablering og ledningsejernes tilstedeværelsesret, der ikke medfører en fravigelse af gæsteprincippet.

Vestforsyning A/S har anført, at Vestforsyning A/S ikke skal betale for de udførte ledningsarbejder, allerede fordi Vestforsyning A/S ikke ejer de omhandlede ledninger. Vestforsyning A/S har ikke været repræsenteret af advokat i forbindelse med behandlingen af sagen ved de takserende myndigheder, hvor selskabet har varetaget interesserne for de enkelte forsyningsselskaber, men selskabet er ikke på den baggrund ansvarlig for arbejder på ledninger, som Vestforsyning A/S ikke er ejer af. At Vestforsyning A/S er anført som ledningsejer i Ledningsejerregisteret skyldes, at sådanne forespørgsler besvares centralt for hele koncernen og er ikke udtryk for de faktiske ejerforhold.

Vestforsyning A/S, Vestforsyning Spildevand A/S, Vestforsyning Vand A/S og Vestforsyning Varme A/S har for så vidt angår ledningerne VF23, VF24, VF25 og VF26 anført, at disse er anbragt i et areal udlagt som "ledningsareal og kabelbælte", hvor ledningsejerne dels er tillagt ret til at foretage eftersyn og vedligeholdelse, dels tillagt en vedvarende og ubetinget ret til at etablere nye ledninger uden forudgående samtykke. Ledningsejerne har herved opnået en ret, som går langt videre end en beskyttelsesdeklaration som den, der var omhandlet i Vintapperrampesagen. Gæsteprincippet er derfor fraveget i kraft af den vide adgang for ledningsejerne til at disponere over arealet.

På tidspunktet for ledningernes placering var Holstebro Kommune både grundejer og ledningsejer, hvorfor gæsteprincippet ikke fandt anvendelse. Ved apportindskuddet af samtlige aktiver og passiver i de respektive forsyningsvirksomheder ved disses stiftelse, indtrådte de dermed i samme retsstilling.

For så vidt angår ledningerne VF41, VF48 og VF53 er der betalt en erstatning, som modsvarer en fravigelse af gæsteprincippet, da det udtrykkeligt fremgår, at erstatningen blev ydet til fuld og endelig afgørelse af ledningernes placering på arealet. Der er således ikke blot tale om en ulempeerstatning for generne i forbindelse med ledningsanbringelsen, men et vederlag for en permanent ret til at have ledningerne placeret på arealet. Deklarationernes omtale af ledningsejernes ansvar for at træffe foranstaltninger til sikring af ledningerne ved arbejder i nærheden af ledningerne understreger gæsteprincippets fravigelse, da denne i modsat fald ville være overflødig.

Landsrettens begrundelse og resultat
Landsretten lægger som ubestridt til grund, at de omhandlede forsyningsledninger siden 2002 har været ejet af Vestforsyning Spildevand A/S, Vestforsyning Vand A/S og Vestforsyning Varme A/S. Da Vestforsyning A/S herefter ikke er rette sagsøgte, frifindes Vestforsyning A/S i sag BS-44722/2018 for Vejdirektoratets påstand. Den omstændighed, at Vestforsyning A/S i forbindelse med sagens behandling ved de takserende myndigheder ikke gjorde opmærksom på, at selskabet ikke var part i sagen, kan ikke føre til et andet resultat.

Sag BS-30445/2019, Vestforsyning Spildevand A/S, Vestforsyning Vand A/S og Vestforsyning Varme A/S, angår, om deklarationer lyst på nogle ejendomme i forbindelse med anbringelsen af ledninger indebærer, at gæsteprincippet er fraveget. Vejdirektoratet overtog de pågældende ejendomme ved ekspropriation med det formål at opføre en motorvej mellem Herning og Holstebro og indtrådte hermed i de tidligere ejeres rettigheder og forpligtelser.

Gæsteprincippet er en udfyldende regel, der finder anvendelse i tilfælde, hvor der uden vederlag er givet tilladelse til at anbringe en ledning på en ejendom. Reglen indebærer, at ledningsejeren som "gæst" skal bekoste ledningsarbejder, der er nødvendiggjort af arealejerens ændrede benyttelse af det areal, hvor ledningen er anbragt.

Højesteret fortolkede gæsteprincippet i Vintapperrampe-sagen, U2015.2854H. I den pågældende sag var der ikke var betalt vederlag til arealejeren for at påtage sig indskrænkninger i benyttelsen af arealet, og deklarationen, der var standardmæssig og var blevet til uden individuel forhandling, havde karakter af en beskyttelsesdeklaration for at sikre, at der ikke blev foretaget noget, der kunne beskadige ledningen eller hindre eftersyn og vedligeholdelse m.v. Højesteret fastslog i den forbindelse, at gæsteprincippet er en udfyldende regel, som finder anvendelse, hvor andet ikke er aftalt, og at en fravigelse af dette princip, der kan være byrdefuldt for arealejeren, må forudsætte klare holdepunkter, hvor bevisbyrden for, at der er aftalt en fravigelse, derfor må påhvile ledningsejeren. Når arealejeren ikke har modtaget vederlag, fastslog Højesteret, må aftaler om

anbringelse af ledninger på et areal som udgangspunkt undergives en indskrænkende fortolkning i lighed med gaveløfter.

For så vidt angår ledningerne VF23, VF24, VF25 og VF26, der er ejet af Vestforsyning Varme A/S, Vestforsyning Spildevand A/S og Vestforsyning A/S, indebærer deklarationen, at arealejeren har påtaget sig en begrænsning i den faktiske adgang til at råde over det areal, der befinder sig i det 16 m brede deklarationsbælte. Når der dels henses til, at det anlagte til enhver tid skal henligge uforstyrret, og at der dertil er fri og uhindret ret til at foretage eftersyn og vedligeholdelse, dels til at der til enhver tid uden vederlag må foretages udskiftning og etableres nye ledninger og kabler i ledningsbæltet – og i øvrigt af de grunde, der er anført af Taksationskommissionen for Nord- og Midtjylland – finder landsretten, at den aftalte rådighedsbegrænsning er af en sådan karakter, at gæsteprincippet er fraveget for de nævnte ledningers vedkommende.

For ledningerne VF41, VF48 og VF53, der er ejet af Vestforsyning Vand A/S, har deklarationerne til formål at give ledningsejeren ret til at have ledningerne liggende i jorden samt til at give vedkommende personel fri og uhindret adgang til anlægget i tjenstligt ærinde. For ledningernes placering er der til fuld og endelig afgørelse betalt deklarationserstatning. Da der således er betalt et vederlag for ledningernes ubetingede tilstedeværelsesret – og i øvrigt af de grunde, der er anført af Taksationskommissionen for Nord- og Midtjylland – finder landsretten, at gæsteprincippet også er fraveget for disse ledningers vedkommende.

Vestforsyning Spildevand A/S, Vestforsyning Vand A/S og Vestforsyning Varme A/S frifindes derfor for de af Vejdirektoratet nedlagte påstande.

I sagen Vejdirektoratet mod Vestforsyning A/S afholder hver part egne omkostninger, selv om Vestforsyning A/S er blevet frifundet. Der er herved lagt vægt på, at Vestforsyning A/S ved at fremstå som ledningsejer i Ledningsejerregisteret og ved at have fremtrådt som sådan i forbindelse med de takserende myndigheders behandling af sagen, hvor Vestforsyning A/S er adressat for Taksationskommissionens afgørelse og har modtaget erstatning, selv har givet anledning til, at der blev anlagt en sag mod selskabet. Vestforsyning A/S gjorde i svarskriftet opmærksom på de reelle ejerforhold, hvorefter der blev udtaget adcitationsstævning mod forsyningsselskaberne.

Efter sagens udfald skal Vejdirektoratet i sagsomkostninger i alt betale 130.000 kr. til Vestforsyning Spildevand A/S, Vestforsyning Vand A/S og Vestforsyning Varme A/S. Beløbet er til dækning af udgifter til advokatbistand ekskl. moms. Ud over sagens værdi er der ved fastsættelsen af beløbet til advokat taget hensyn til sagens forløb og hovedforhandlingens varighed.

THI KENDES FOR RET:

Vestforsyning A/S, Vestforsyning Spildevand A/S, Vestforsyning Vand A/S og Vestforsyning Varme A/S frifindes.

I sagsomkostninger skal Vejdirektoratet inden 14 dage i alt betale 130.000 kr. til Vestforsyning Spildevand A/S, Vestforsyning Vand A/S og Vestforsyning Varme A/S. Beløbet forrentes efter rentelovens § 8 a.

VESTRE LANDSRET
DOM
afsagt den 29. januar 2021

Sag BS-44723/2018-VLR
(7. afdeling)

Vejdirektoratet
(advokat Sarah Jano og advokat Stig Grønbæk Jensen)

mod

N1 A/S
(advokat Anne Sophie Kierkegaard Vilsbøll)

Biintervenient til støtte for N1 A/S: Dansk Energi
(advokat Anne Sophie Kierkegaard Vilsbøll)

Landsdommerne Jens Hartig Danielsen, Eva Staal og Lasse K. Svensson (kst.) har deltaget i sagens afgørelse.

Sagen er anlagt ved Retten i Horsens den 14. februar 2018. Ved kendelse af 16. november 2018 er sagen henvist til behandling ved landsretten efter retsplejelovens § 226, stk. 1.

Påstande

Sagsøgeren, Vejdirektoratet, har nedlagt påstand om, at sagsøgte, N1 A/S, skal anerkende, at N1 A/S skal afholde udgifterne forbundet med gennemførelsen af ledningsarbejder i forhold til ledningerne benævnt item nr. ENM04, ENM10, ENM17, ENM26, ENM35, ENM42, ENM43, ENM44, ENM49, ENM54, ENM56 og ENM57 i aftalerne om den tekniske løsning af november og december 2014 indgået mellem N1 A/S og Vejdirektoratet i forbindelse med Vejdirektoratets etablering af Holstebromotorvejen.

N1 A/S har påstået frifindelse.

Sagen er blevet behandlet sammen med sagerne BS-44722/2018-VLR, BS-44725/2018-VLR og BS-30445/2019-VLR.

Sagsfremstilling
Ved lov nr. 1608 af 26. december 2013 blev lov om anlæg af Holstebromotorvejen vedtaget. Holstebromotorvejen er en 39 km lang motorvej mellem Holstebro og Herning.

I forbindelse med etableringen af motorvejen var det nødvendigt at gennemføre ledningsarbejder i forhold til blandt andet de i sagen omhandlede ledninger, og arbejdet med dette kostede samlet 2.117.283 kr.

Vejdirektoratet og N1 A/S var enige om, hvilke tekniske løsninger, der skulle udføres på de enkelte ledninger som følge af motorvejsprojektets gennemførelse, og der er indgået aftaler herom i november 2014 for så vidt angår strækningen mellem Aulum og Snejbjerg og i december 2014 for så vidt angår strækningen mellem Holstebro og Aulum. Da parterne var uenige om betalingsforpligtelserne, blev der indgået refusionsaftaler.

Samtlige ledninger er omfattet af tinglyste ledningsdeklarationer, som indeholder oplysninger om, at der i forbindelse med ledningernes anbringelse er betalt vederlag til grundejerne.

Ledningerne kan opdeles i tre grupper:

Gruppe 1: ENM04, ENM42, ENM43 og ENM49.
Gruppe 2: ENM10, ENM17, ENM26, ENM35, ENM44, ENM54 og ENM56.
Gruppe 3: ENM57.

De tinglyste deklarationer for ledningerne i gruppe 1 har følgende ordlyd:

> ”Underskrevne lodsejer(e), som ejer(e) af efternævnte ejendomme, deklarerer herved for nuværende og fremtidige ejer(e) af nævnte ejendomme, at Herning Kommunale Værker, elforsyningen, har ret til:
> at etablere og opretholde elanlæg over ejendommen,
> at udføre eftersyn og vedligeholdelse af anlæggene.
>
> Elanlæggets placering fremgår af målsatte ledningsplaner …
>
> Elforsyningen yder for denne tilladelse de respektive ejere en erstatning én gang for alle i henhold til landsaftalen med landbrugsorganisationerne. Erstatningen udbetales, når anlægget er færdigbygget.

> Skade på afgrøder, forvoldt af elforsyningen, erstattes efter skadens størrelse. …
> Uden forudgående anmeldelse til elforsyningen må omhandlede areal udnyttes til dyrkning af afgrøder, herunder behandling med normale markredskaber. Arealet må ikke uden elforsyningens samtykke tilplantes med skov.
>
> Ved andre arbejder i nærheden af kablet, f.eks. dræning, grubning, opførelse af bygninger og de dermed forbundne jordarbejder, hvorved der kan være fare for en beskadigelse af kablet, skal anmeldelse om arbejdet foretages mindst 8 dage før dets påbegyndelse til elforsyningen, der så for egen regning træffer de nødvendige foranstaltninger til sikring/frilægning af kablet.
> ..."

De tinglyste deklarationer for ledningerne i gruppe 2 har følgende ordlyd:

> "Undertegnede lodsejer(e) meddeler herved Herningegnens Elforsyning … eller den til hvem selskabet eventuelt måtte overdrage sine rettigheder, en fra min/vor og efterfølgende ejeres side uopsigelig tilladelse til på nedennævnte ejendom(me) i henhold til den udleverede plan at lade anbringe jordkabler og transformerstationer.
>
> Selskabet yder for denne tilladelse de respektive ejere en erstatning én gang for alle i henhold til landsaftalen med landbrugsorganisationerne. Erstatningen udbetales senest, når anlægget er færdigbygget.
>
> Skade på afgrøder, forvoldt af selskabet; erstattes efter skadens størrelse …
>
> Uden forudgående anmeldelse til selskabet må omhandlede areal udnyttes til dyrkning af afgrøder, herunder behandling med normale markredskaber.
>
> Ved andre arbejder i nærheden af kablet f. eks. dræning, plantning af træer, opførelse af bygninger og de dermed forbundne jordarbejder, hvorved der kan være fare for en beskadigelse af kablet, skal anmeldelse om arbejdet foretages mindst 8 dage før dets påbegyndelse til selskabet, der så for egen regning træffer de nødvendige foranstaltninger til sikring/frilægning af kablet.
> …"

Deklarationerne vedrørende ledningerne i gruppe 2 pålægger lodsejerne de samme rådighedsindskrænkninger som nævnt i deklarationerne vedrørende ledningerne i gruppe 1, dog således at der i deklarationerne for ledningerne i gruppe 2 ikke er forbud mod tilplantning af skov.

Ledningen i gruppe 3 er en 60 kV luftledning, og ledningen er omfattet af deklaration tinglyst den 20. oktober 1942. Deklarationen er stiftet på privatretligt grundlag som en aftale mellem "Vestsjællands Samleskinne" og de lodsejere på

hvis ejendomme, deklarationen er tinglyst. Deklarationen vedrører master med tilbehør samt øvrige til fremførelse af elektricitet nødvendige dele, og det fremgår, at værket har fået en uopsigelig tilladelse til at anbringe samt ret til at efterse og vedligeholde anlægget. Det fremgår af deklarationen, at ejerne er forpligtet til at tage fornødent hensyn til masterne med tilbehør. Om betaling for tilladelserne står der i deklarationen "For denne tilladelse har jeg/vi modtaget mit/vort Vederlag fra Værket én gang for alle.".

For de takserende myndigheder henviste N1 A/S for så vidt angår den erstatning grundejerne i sin tid har modtaget for ledningerne, bortset fra ENM57, jf. gruppe 3, til de såkaldte landsaftaler, der findes på de fleste forsyningsområder, og som er forhandlet mellem brancheorganisationerne på henholdsvis landbrugssiden og forsyningssiden. N1 A/S har ikke kvitteringer eller dokumentation for, at de beregnede erstatningsbeløb er udbetalt til/modtaget af de daværende lodsejere.

Ledningen i gruppe 3 er anbragt før landsaftalesystemet med faste takster, og erstatningsbeløbenes størrelse kan derfor ikke beregnes i dag.

Sagens behandling ved de takserende myndigheder

Statsekspropriationskommissionen for Jylland fandt ved kendelse af 23. november 2016, at anlægsmyndigheden skal afholde udgifterne til ledningsomlægningerne.

Afgørelsen hviler på følgende begrundelse:

> "Det fremgår af deklarationerne, at der er ydet erstatning for tilladelserne efter deklarationerne til at etablere de pågældende ledningsanlæg og til at opretholde disse anlæg på ejendommene.
>
> På baggrund af ovenstående i forhold til ordlyden af deklarationerne har kommissionen fundet, at der i sagen er ydet vederlag for placeringen af ledningsanlæggene på ejendommene.
>
> Det fremgår af ovennævnte dom i Vintapperrampesagen, flertallets afgørelse, blandt andet,
> *"Navnlig når henses til at ledningsejeren ikke har betalt arealejeren for at påtage sig indskrænkninger i benyttelsen af arealet, finder vi, at det ikke af deklarationen kan udledes, at arealejeren har påtaget sig en begrænsning i adgangen til at ændre anvendelsen af arealet, selv om dette måtte medføre, at ledningen skal flyttes."* Videre angiver flertallet i Højesteret *"Når arealejeren ikke har modtaget et vederlag, må aftaler om anbringelse af ledninger på et areal som udgangspunkt undergives en indskrænkende fortolkning i lighed med gaveløfter."*
> Af det citerede fremgår det, at vederlaget, såfremt et sådant er betalt, indgår i vurderingen af, om gæsteprincippet er fraveget. Der er således ikke grundlag for at konkludere, at blot fordi der er betalt et beløb, så er gæste-

principippet fraveget. Afgørende for en vurdering af, om gæsteprincippet er fraveget, er således en fortolkning af deklarationen, hvori indgår som fortolkningsmoment, at der er ydet erstatning.

På baggrund af deklarationernes ordlyd og de restriktioner, som deklarationen medfører i arealejerens brug af arealet samt herunder det forhold, at ledningsejeren har betalt et vederlag i forbindelse med placeringen af ledningerne på ejendommene, finder kommissionen, at ledningsejeren har løftet bevisbyrden for, at ledningerne er beliggende på ejendommene på vilkår bedre end gæstevilkår. Anlægsmyndigheden skal således afholde udgifterne forbundet med ledningsomlægningerne.

Det skal bemærkes, at der ikke er fremlagt dokumentation for, at der er sket en faktisk udbetaling af vederlaget til ejerne af de berørte ejendomme. Af ordlyden af deklarationerne fremgår det, at ejerne af ejendommene underskriver på, at vederlaget for tilladelsen i henhold til ledningsanlægget er udbetalt. Kommissionen har på denne baggrund lagt til grund, at der er sket en betaling af vederlag som angivet i den pågældende aftale og bekræftet ved ejerens underskrift. ..."

Taksationskommissionen for Nord- og Midtjylland stadfæstede den 9. juni 2017 Statsekspropriationskommissionens kendelse med følgende begrundelse:

"Højesteret har i nyere domme (f.eks. U2009.2978H og U2015.2854H) konsekvent anvendt følgende formulering vedrørende gæsteprincippet: *"Gæsteprincippet er betegnelsen for en udfyldende regel, der finder anvendelse i tilfælde, hvor der uden vederlag er givet tilladelse til at anbringe en ledning på en ejendom. Reglen indebærer, at ledningsejeren som "gæst" skal bekoste ledningsarbejder, der er nødvendiggjort af arealejerens ændrede benyttelse af det areal, hvor ledningen er anbragt."*

Som det fremgår, er der tale om en udfyldende regel, dvs. en regel, der gælder, hvis ikke andet er aftalt, herunder fremgår af deklarationer eller servitutter, eller på anden måde bestemt.

Som det ligeledes fremgår, er det efter Højesterets opfattelse væsentligt, om der er betalt vederlag, ligesom det skal bemærkes, at Højesteret alene anvender udtrykket "givet tilladelse til at anbringe en ledning på en ejendom", hvilket må forstås som accept af, at en ledning føres hen over ejendommen (typisk i et ledningstracé). Højesteret nævner ikke andre kriterier som f.eks., at der er givet særskilt erstatning for et servitutareal/deklarationsareal ved siden af ledningstracéet.

Det er taksationskommissionens almindelige indtryk, at Højesteret med den citerede formulering har tilsigtet at give gæsteprincippet et klart og enkelt indhold, som gør princippet nemt at håndtere og velegnet til at bringe klarhed i tvivlssituationer.

I dommen U2015.2854H undersøger Højesterets flertal, om deklarationen kan fortolkes således, at den indebærer en fravigelse af gæsteprincippet, men kommer til, at dette ikke er tilfældet, bl.a. fordi aftaler om anbringelse

af ledninger på et areal som udgangspunkt må undergives en indskrænkende fortolkning, når arealejeren ikke har modtaget vederlag.

Med disse bemærkninger tiltræder taksationskommissionen ekspropriationskommissionens kendelse med tilhørende begrundelse

…"

Forklaring

Thomas Wiborg Kortsen har forklaret, at han nu er ansat som afdelingschef hos Kemp og Lauritzen. Indtil for 6 måneder siden arbejdede han som afdelingschef og projektingeniør hos N1 A/S, hvor han blev ansat i 2004. N1 A/S er blevet til ved en fusion mellem elselskaberne Eniig og Sydenergi, der hver især havde en række selskaber under sig. N1 A/S beskæftiger sig med distribution af strøm fra mindre anlæg, der er opdelt i lavspænding på 230 V, mellemspænding på 10-20 kV og højspænding på op til 60 kV. Han har arbejdet med både etablering af nye anlæg og med omlægning af kabler, herunder også i forbindelse med Vejdirektoratets anlægsprojekter. Ved etablering af nye anlæg var han med til at indgå aftaler med lodsejere, og det var i den forbindelse vigtigt at sikre anlæggene ved hjælp af deklarationer. Han har ikke selv været involveret i udarbejdelsen af rettigheds- og betalingsaftalen mellem Vejdirektoratet og Energimidt Forsyning og Service A/S (der senere er blevet en del af N1 A/S), men han er blevet orienteret herom. I forbindelse med forhandlingerne var der ikke enighed om retsstillingen for blandt andet ledningen med nr. ENM04, der er omtalt i aftalens side 4-5. Det var hans selskabs opfattelse, at gæsteprincippet var fraveget, og der blev i den forbindelse generelt skelnet mellem afgrøde-/strukturskadeerstatning og egentlig deklarationserstatning. Afgrøde-/strukturerstatning skulle ydes på baggrund af de konkrete skader på stedet og kunne først endeligt opgøres, når arbejdet var udført. Når det i deklarationen for elanlægget benævnt ENM04 er anført, at "… *Herning Kommunale Værker, elforsyningen, har ret til: at etablere og opretholde eleanlæg over ejendommen* …" er det en måde at skrive på, at det ulovbestemte gæsteprincip er fraveget. Det er det, der betales for. Med formuleringen i samme deklaration "*Ved andre arbejder i nærheden af kablet, f.eks. dræning, grubning* …" henvises der til arbejde som led i den landbrugsmæssige bearbejdning af jorden, da der er tale om landbrugsjord. Deklarationen skal sikre kablet, således at der skal ske underretning, hvis der skal foretages arbejde ud over det sædvanlige. Det er ikke hermed meningen, at elselskabet skal betale for en flytning af kablet. Med frigravning henvises der i den forbindelse til, at det kan være nødvendigt for at være sikker på, hvor kablet er placeret. I deklarationen for elanlægget benævnt ENM04, der er et 10 kV kabel, er der ikke tinglyst en deklaration om et bælte rundt om kablet. Dette har nok en historisk begrundelse, da elselskabet før var ejet af Energinet, som ikke brugte deklarationsbælter ved 10 kV anlæg, men kun ved 60 kV anlæg, der kræver mere plads til brug af større maskiner. Efter hans opfattelse er tilstedeværelsen af et deklarationsbælte ikke afgørende for, om gæsteprincippet er fraveget eller ej. Det er

betalingen for at etablere og opretholde elanlægget, der fører til, at gæsteprincippet er fraveget. Den ydede erstatning i henhold til landsaftalen er for den ulempe, der følger af deklarationen. Deklarationen er ikke udfærdiget som den, der er optrykt som bilag til landsaftalen for 1998 ("Elanlæg på landbrugsjord 1998"), da de udelod pkt. 5 heri med formuleringen: "*For byggeri til landbrugsmæssige formål flytter eller sikrer elselskabet kablet for egen regning*". Grunden hertil var, at de havde indgået aftaler med landbrug, og at de ikke ville flytte deres anlæg for andre end landbrug, f.eks. for Vejdirektoratets. Efter sagen om Vintapperrampen har de ændret meget for ikke at komme til at betale for omlægninger som følge af Vejdirektoratets anlægsprojekter. Han er ikke sikker på, hvornår han først hørte om, at energiselskabet ikke ville betale for omlægninger i tilknytning til Vejdirektoratets projekter, men det var nok i forbindelse med opførelsen af Sunds Omfartsvej eller motorvejen mellem Aarhus og Herning.

Anbringender
Vejdirektoratet har anført, at de omhandlede ledninger er omfattet af gæsteprincippet, og at det derfor påhviler N1 A/S at betale for ledningsarbejderne i forbindelse med etableringen af Holstebromotorvejen.

Gæsteprincippet er deklaratorisk og kan fraviges ved aftale. Højesteret udtalte herom i Vintapperrampesagen, U2015.2854H, at en fravigelse af gæsteprincippet kan være byrdefuldt for arealejeren og må forudsætte klare holdepunkter, og at det er ledningsejeren, der har bevisbyrden for, at gæsteprincippet er fraveget.

Taksationskommissionen har i sin kendelse efter Vejdirektoratets opfattelse introduceret en retstilstand, hvorefter selve oplysningen om, at der er betalt et beløb, fører til den konklusion, at gæsteprincippet må anses for fraveget. Dette er for unuanceret og medfører en betydelig lempelse i forhold til ledningsejerens bevisbyrde for, at ledningen ligger på bedre vilkår end efter gæsteprincippet, hvilket er i strid med Højesterets flertals begrundelse i sagen om Vintapperrampen.

Ledningsejerens bevisbyrde omfatter således dokumentation for, at der er betalt en erstatning, der angår en fravigelse af gæsteprincippet. Dette forudsætter, at ledningsejeren i ledningsdeklarationen efter ordlyden er tillagt rettigheder, der går videre end ledningsejerens retsstilling efter gæsteprincippet, hvilket vil sige en ret til andet og mere end tilstedeværelsesretten. Ved deklarationerne har N1 A/S fået, hvad der er betalt for. Der er en klar sammenhæng mellem ordlyd og betaling, og med betalingen kan man som ledningsejer alene opnå den retsstilling, der følger af aftalegrundlaget for ledningen, hverken mere eller mindre. N1 A/S har ikke med henvisning til landsaftalesystemet og i øvrigt almindelige forhandlingsprincipper godtgjort, at der for så vidt angår de omtvistede ledninger er betalt en erstatning, der angår en fravigelse af gæsteprincippet.

N1 A/S har ikke løftet bevisbyrden for, at det er aftalt med arealejeren i forbindelse med anbringelsen af de omtvistede ledninger, at gæsteprincippet er fraveget. Det fremgår af deklarationerne i den foreliggende sag, at arealejeren ikke er pålagt rådighedsbegrænsninger, bortset fra en pligt til at indhente samtykke ved skovtilplantning og til at anmelde arbejder i nærheden af ledningerne, og der er i modsætning til Vintapperrampesagen ikke et deklarationsareal, hvor arealejeren er underlagt begrænsninger i sin råden.

Det gælder således for alle deklarationerne i sagen, at de giver N1 A/S en svagere retsstilling end ledningsdeklarationen i Vintapperrampesagen.

Det bestrides fra Vejdirektoratets side, at de omtvistede deklarationers vilkår (undtagen ENM57) om, at det er N1 A/S og ikke arealejeren, der skal bekoste ledningsarbejder, hvis arealejerens arbejde i nærheden af ledningerne kan beskadige dem, ville være overflødigt, hvis gæsteprincippet fandt anvendelse. De omtvistede ledningsdeklarationers ordlyd tager ikke stilling til, om gæsteprincippet finder anvendelse eller til, hvem der skal betale for ledningsarbejder nødvendiggjort af arealejerens ændrede anvendelse af sit areal, og N1 A/S er ikke tillagt rettigheder, der går videre end ledningsejerens almindelige tilstedeværelsesret.

N1 A/S har ikke fremlagt dokumentation for udbetaling af de erstatninger, der er omtalt i deklarationerne. I de omtvistede deklarationer, er der ikke fastlagt deklarationsarealer, hvor der er begrænsninger, og derfor kan de erstatningsudbetalinger, som måtte have fundet sted, ikke have været servituterstatninger i den forstand som dette begreb anvendes i taksationspraksis og landsaftalerne på forsyningsområdet.

Sondringen mellem servituterstatning og betaling af et grundbeløb pr. løbende meter kabel er central i sagen.

Servituterstatning dækker i taksationspraksis sædvanligvis over den varige værdiforringelse, som servitutten har for ejendommen, og der er således tale om en erstatning, der angår de rådighedsindskrænkninger, som den pågældende servitut pålægger arealejeren.

Vejdirektoratet gør gældende, at betaling af et grundbeløb samt betaling af et beløb pr. løbende meter ingen betydning har for arealejerens og ledningsejerens retsstilling i forhold til gæsteprincippet, og det bestrides, at betaling af et beløb pr. løbende meter kabel vedrører den værdiforringelse af ejendommen, der følger af de samtidig pålagte rådighedsindskrænkninger, og herunder den potentielle fremtidige udgift for arealejer og senere ejere af ejendommen, der vil være forbundet med flytning af ledningerne.

Arealejeren er, udover indhentelse af forudgående samtykke ved skovtilplantning samt en forpligtelse til at anmelde arbejder i nærheden af ledningerne, ikke pålagt nogen rådighedsbegrænsninger i de omtvistede deklarationer. Den erstatningsbetaling, der måtte have fundet sted, kan derfor kun angå betaling for rettigheder svarende til indholdet af deklarationerne og således retten til ledningernes etablering, N1 A/S' adgangsret samt i øvrigt arealejerens og N1 A/S' respektive forpligtelse og ret til at drage omsorg for ledningerne. Landsaftalerne på elforsyningsområdet bidrager ikke til at opklare spørgsmålet om, hvad erstatning pr. løbende meter dækker.

Deklarationerne er således beskyttelsesdeklarationer, der ikke indebærer, at gæsteprincippet er fraveget. Ledningerne er derfor omfattet af gæsteprincippet, og betalingsforpligtelsen for udgifterne i anledning af motorvejsprojektet påhviler N1 A/S.

Det er korrekt, at Vejdirektoratet tidligere har været af den opfattelse, at gæsteprincippet ikke var gældende, når der var betalt en erstatning, hvorfor kendelsen om Sunds Omfartsvej ikke blev indbragt for domstolene, men Vejdirektoratet har ændret opfattelse.

N1 A/S har anført, at Taksationskommissionens kendelse er i overensstemmelse med gældende ret. Taksationskommissionen har vurderet deklarationernes konkrete ordlyd og tiltrådt Ekspropriationskommissionens kendelse, der indeholder konkrete og meget udførlige bemærkninger til hver af de i sagen omhandlede ledningsdeklarationer. Det afgørende er således fortolkning af deklarationerne ved vurderingen af, om gæsteprincippet er fraveget, og et af momenterne er, om der er ydet erstatning. Det er Vejdirektoratet, der har bevisbyrden for, at der er et sikkert grundlag for at tilsætte Taksationskommissionens kendelse.

N1 A/S gør ikke gældende, at Taksationskommissionen ved sin kendelse har introduceret en ny retstilstand, hvorefter den blotte oplysning om, at der er betalt en erstatning medfører, at gæsteprincippet er fraveget. N1 A/S gør derimod gældende, at bevisvurderingen skal ske i lyset af, hvad der var praksis, herunder med hensyn til udformning af ledningsservitutter, på det tidspunkt, hvor den enkelte ledning blev anbragt og deklarationen tinglyst. Det er ikke en betingelse for at anse gæsteprincippet for fraveget, at dette udtrykkeligt og ordret fremgår af en skriftlig aftale eller tinglyst deklaration. Det var ikke før i tiden almindeligt at skrive i en deklaration, at gæsteprincippet var fraveget.

Transportministeriet har tidligere været af den opfattelse, at gæsteprincippet ikke var gældende, hvis der i en deklaration stod, at der var betalt erstatning. I forbindelse med Sunds Omfartsvej accepterede Transportministeriet Taksationskommissionens kendelse. Oplysningen om erstatning er efter N1 A/S' op-

fattelse et tungtvejende lod i vægtskålen, og der er ingen eksempler i retspraksis på, at gæsteprincippet har fundet anvendelse, når der er betalt erstatning.

N1 A/S har godtgjort, at ledningernes anbringelse var betinget af betaling, og betalingen sammenholdt med deklarationernes øvrige indhold giver N1 A/S en retsstilling, der er bedre end gæsteprincippet. Det kan efter deklarationernes ordlyd lægges til grund, at der dels er betalt vederlag/erstatning for tilladelsen til at anbringe ledningerne på ejendommen, dels aftalt en særskilt skadeserstatning for eventuelle skader forvoldt på afgrøder m.v. Det er vederlaget for ledningsanbringelsen, der har relevans for fravigelsen af gæsteprincippet.

Vederlagskravet opgjort med en takst pr. løbende meter kabel må opfattes som betaling for ledningernes anbringelse og opretholdelse på de pågældende ejendomme under hensyn til den værdiforringelse af ejendommene, der følger af de samtidigt påtagne rådighedsindskrænkninger, herunder den potentielle fremtidige udgift for lodsejer eller senere ejere af ejendommen, der vil være forbundet med flytning af ledningen. Der henvises herved til den første landsaftale vedrørende elektriske ledningsanlæg og transformerstationer på privat ejendom fra 1964, som har afsæt i Højesterets dom i U1963.252H. Taksterne i landsaftalen fra 1964 og de efterfølgende landsaftaler er således fastsat med udgangspunkt i, at placeringen af el-anlægget – såvel master som øvrige dele – medfører en værdiforringelse af ejendommen, og at ejeren er berettiget til erstatning herfor.

Størrelsen af de aftalte vederlag/erstatninger opgjort på grundlag af landsaftalernes takster står i et rimeligt forhold til betaling for en fravigelse af gæsteprincippet. Deklarationerne vedrørende ledningerne i gruppe 1 og 2 tillægger lodsejeren et retskrav på betaling af det vederlag, der modsvarer tilladelsen givet til ledningsejeren. Da betalingskravet er dokumenteret, er det uden betydning, at N1 A/S ikke kan dokumentere udbetaling i form af kvitteringer eller lignende.

For så vidt angår ledningen i gruppe 3, ENM57, gøres det gældende, at det fremgår af deklarationen, at der er modtaget et vederlag, og herved er det tilstrækkeligt dokumenteret, at gæsteprincippet er fraveget, også selv om vederlagets størrelse ikke kendes.

N1 A/S bestrider, at tilstedeværelsen af et deklarationsareal har nogen betydning for gæsteprincippets anvendelse. Vejdirektoratets opfattelse har ikke støtte i retspraksis, i landsaftalerne eller i de tinglyste servitutter.

Deklarationsbælter eller servitutbælter anvendes omkring større ledningsanlæg af forskellige sikkerheds- eller beskyttelsesmæssige hensyn, som ikke er relevante eller proportionale for mindre ledninger. Der er ingen sammenhæng mellem betaling for sådanne beskyttelsesarealer og gæsteprincippet. Kabeltracéet udgør i øvrigt i sig selv et geografisk "servitutareal" defineret ved kablets bred-

de (diameter) og længdemæssige udstrækning på ejendommen, jf. også deklarationsridsene. Dette areal er pålagt de rådighedsindskrænkninger, der følger af deklarationsteksten og for hvilke lodsejer har erhvervet sit betalingskrav.

N1 A/S bestrider, at det forhold, at der for ledningerne i gruppe 1 og 2 er pligt for N1 A/S til at blotlægge og sikre ledningerne i tilfælde af lodsejers arbejder tæt på ledningen indebærer, at gæsteprincippet finder anvendelse. Pligten for ledningsejer til at sikre sit anlæg i tilfælde, hvor gæsteprincippet i øvrigt gælder, kan ses som "det mindre i det mere" som et billigere og teknisk forsvarligt alternativ til at flytte ledningen. Når gæsteprincippet derimod er fraveget, skal pligten for ledningsejer til at sikre sit ledningsanlæg ved nærliggende gravearbejder opfattes som et praktisk og afbalanceret aftalevilkår, som på den ene side skal sikre, at lodsejer begrænses mindst muligt i at anvende sin ejendom, og på den anden side, at ledningsejer varsles i god tid med henblik på at sikre sit ledningsanlæg, så lodsejer kan tage fornødent hensyn hertil ved arbejder i nærheden. Den aftalte pligt for ledningsejer til at sikre ledningsanlægget ved lodsejers udførelse af arbejde tæt på ledningsanlægget er således ikke udtryk for, at gæsteprincippet alligevel ikke er fraveget. Bestemmelsen understreger netop, at gæsteprincippet i øvrigt er fraveget, for hvis gæsteprincippet var gældende, ville det være overflødigt at pålægge ledningsejer at sikre ledningsanlægget ved gravearbejder, jf. det tidligere anførte om "det mindre i det mere".

Vejdirektoratet har herefter ikke godtgjort, at Taksationskommissionens kendelse er forkert, og de i sagen omhandlede ledninger er således beliggende på vilkår bedre end gæstevilkår, og Vejdirektoratet skal derfor afholde udgifterne til ledningsarbejderne.

Landsrettens begrundelse og resultat
Sagen angår, om deklarationer lyst på nogle ejendomme i forbindelse med anbringelsen af ledninger indebærer, at gæsteprincippet er fraveget. Vejdirektoratet overtog de pågældende ejendomme ved ekspropriation med det formål at opføre en motorvej mellem Herning og Holstebro og indtrådte hermed i de tidligere ejeres rettigheder og forpligtelser.

Gæsteprincippet er en udfyldende regel, der finder anvendelse i tilfælde, hvor der uden vederlag er givet tilladelse til at anbringe en ledning på en ejendom. Reglen indebærer, at ledningsejeren som "gæst" skal bekoste ledningsarbejder, der er nødvendiggjort af arealejerens ændrede benyttelse af det areal, hvor ledningen er anbragt.

Højesteret fortolkede gæsteprincippet i Vintapperrampe-sagen, U2015.2854H. I den pågældende sag var der ikke betalt vederlag til arealejeren for at påtage sig indskrænkninger i benyttelsen af arealet, og deklarationen, der var standardmæssig og var blevet til uden individuel forhandling, havde karakter af en be-

skyttelsesdeklaration for at sikre, at der ikke blev foretaget noget, der kunne beskadige ledningen eller hindre eftersyn og vedligeholdelse m.v. Højesteret fastslog i den forbindelse, at gæsteprincippet er en udfyldende regel, som finder anvendelse, hvor andet ikke er aftalt, og at en fravigelse af dette princip, der kan være byrdefuldt for arealejeren, må forudsætte klare holdepunkter, hvor bevisbyrden for, at der er aftalt en fravigelse, derfor må påhvile ledningsejeren. Når arealejeren ikke har modtaget vederlag, fastslog Højesteret, må aftaler om anbringelse af ledninger på et areal som udgangspunkt undergives en indskrænkende fortolkning i lighed med gaveløfter.

Landsretten lægger i lighed med de takserende myndigheder til grund, at de i deklarationerne omtalte erstatninger er betalt.

Deklarationerne indebærer for samtlige ledninger, at ledningsejeren en gang for alle har betalt et vederlag for retten til at etablere og opretholde elanlæg på ejendommene og til at udføre eftersyn og vedligeholdelse på disse. Erstatningerne i henhold til deklarationerne er – bortset fra ledningen i gruppe 3, ENM57, der angår en deklaration fra 1942 fra før indgåelsen af landsaftalerne – standardmæssigt beregnet efter landsaftalerne og med stort set samme ordlyd.

Da der således er betalt et vederlag for ledningernes ubetingede tilstedeværelseret – og i øvrigt af de grunde, der er anført af Taksationskommissionen for Nord- og Midtjylland – finder landsretten, at gæsteprincippet er fraveget for de i sagen omhandlede ledninger.

Landsretten tager derfor N1 A/S' frifindelsespåstand til følge.

Efter sagens udfald skal Vejdirektoratet i sagsomkostninger til N1 A/S betale 130.000 kr. til dækning af udgifter til advokatbistand ekskl. moms. Ud over sagens værdi er der ved fastsættelsen af beløbet til advokat taget hensyn til sagens omfang, forløb og hovedforhandlingens varighed.

THI KENDES FOR RET:

N1 A/S frifindes.

Vejdirektoratet skal inden 14 dage betale 130.000 kr. til N1 A/S i sagsomkostninger. Beløbet forrentes efter rentelovens § 8 a.

VESTRE LANDSRET
DOM
afsagt den 29. januar 2021

Sag BS-44725/2018-VLR
(7. afdeling)

Vejdirektoratet
(advokat Sarah Jano og advokat Stig Grønbæk Jensen)

mod

TDC NET A/S
(advokat Søren Christian Christensen)

Landsdommerne Jens Hartig Danielsen, Eva Staal og Lasse K. Svensson (kst.) har deltaget i sagens afgørelse.

Sagen er anlagt ved Retten i Horsens den 14. februar 2018. Ved kendelse af 16. november 2018 er sagen henvist til behandling ved landsretten efter retsplejelovens § 226, stk. 1.

Sagen har været behandlet af Statsekspropriationskommissionen for Jylland, der afsagde kendelse den 23. november 2016, og af Taksationskommissionen for Nord- og Midtjylland, der den 30. august 2017 sendte sin kendelse til parterne.

Påstande
Sagsøgeren, Vejdirektoratet, har nedlagt følgende påstande:

1. TDC NET A/S skal anerkende, at TDC NET A/S skal afholde udgifterne forbundet med gennemførelsen af ledningsarbejder i forhold til ledningen benævnt item nr. TDC122 i aftale om den tekniske løsning af november 2014 ind-

gået mellem TDC NET A/S og Vejdirektoratet i forbindelse med Vejdirektoratets etablering af Holstebromotorvejen.

2. TDC NET A/S skal anerkende, at ledning benævnt item nr. TDC133 i aftale om den tekniske løsning af november 2014 indgået mellem TDC NET A/S og Vejdirektoratet i forbindelse med Vejdirektoratets etablering af Holstebromotorvejen efter motorvejsprojektets gennemførelse er omfattet af vejlovens gæsteprincip for så vidt angår den del af ledningen, der fremover er placeret i offentligt vejareal.

De nedlagte påstande er sideordnede.

TDC NET A/S har påstået frifindelse.

Sagen er blevet behandlet sammen med sagerne BS-44722/2018-VLR, BS-30445/2019-VLR og BS-44723/2018-VLR.

Sagsfremstilling
Ved lov nr. 1608 af 26. december 2013 blev lov om anlæg af Holstebromotorvejen vedtaget. Holstebromotorvejen er en 39 km lang motorvej mellem Holstebro og Herning.

I forbindelse med etableringen af motorvejen var det nødvendigt at gennemføre ledningsarbejder i forhold til blandt den i sagen omhandlede ledning TDC 122, og arbejdet i forbindelse med dette kostede samlet 141.876,54 kr. Der er indtil videre ikke udført arbejde på ledningen TDC 133, men sagen angår dennes status.

Vejdirektoratet og TDC NET A/S var enige om, hvilke tekniske løsninger, der skulle udføres på de enkelte ledninger som følge af motorvejsprojektets gennemførelse, og der blev indgået aftaler herom i november 2014 for så vidt angik strækningen mellem Aulum og Snejbjerg. Parterne var uenige om, hvem der skulle betale for ledningsarbejderne, og parterne indgik i september 2016 en refusionsaftale.

TDC 122 er et telekabel omfattet af en deklaration, der er tinglyst den 27. juli 2000, mens TDC 133 er et kabelrør omfattet af en deklaration, der er tinglyst den 26. november 2001.

Deklarationerne er stiftet på privatretligt grundlag.

Ved deklarationen tinglyst den 27. juli 2000 på bl.a. matr.nr. 4 a, Over Simmelkær, Simmelkær der er blevet berørt af motorvejsprojektet, opnåede Tele Danmark A/S vedrørende TDC 122 følgende rettighed:

> "Undertegnede lodsejer(e) meddeler herved på egne og efterfølgende ejeres vegne Tele Danmark A/S ret til på den mig/os tilhørende ejendom(me) med omstående matr. nr. at have kabler liggende i jorden i tracé som vist på vedhæftede kortskitse. Tele Danmark har endvidere ret til senere at lægge flere kabler i ovennævnte tracé mod at betale erstatning, herunder servituterstatning, efter landsaftalens regler."

Ved deklarationen tinglyst den 26. november 2001 på bl.a. matr.nr. 10 A m.fl., Tanderup Hgd., Studsgård, der er blevet berørt af motorvejsprojektet, opnåede Tele Danmark A/S vedrørende TDC 133 følgende rettighed:

> "Undertegnede lodsejer(e) meddeler herved på egne og efterfølgende ejeres vegne Tele Danmark A/S ret til den på mig/os tilhørende ejendom(me) med omstående matr. nr. at nedlægge - i én og samme arbejdsgang 0 telekabel og 1 kabelrør i jorden i tracé som vist på vedhæftede kortskitse. Tele Danmark har ret til senere at etablere telekabler i kabelrørene, men ikke ret til at nedlægge nye kabler i tracéet ved pløjning eller gravning."

Det fremgår videre af deklarationerne, at Tele Danmark i tjenesteanliggende skal have fri og uhindret adgang til kablerne med værktøj og materiel. Så vidt muligt skal ejeren af ejendommen adviseres forinden, og vedkommendes anvisninger vedrørende færdsel på ejendommen skal efterkommes. Der ydes erstatning for eventuelle skader.

Om arealejernes færdsel og arbejde på arealet er det anført i deklarationerne, at kablerne er nedlagt i en dybde på 110 cm, og idet den nødvendige sikkerhedsmargin udgør 50 cm, kan jorden omkring kablerne frit bearbejdes med markredskaber, der ikke går dybere end 60 cm. Ved arbejde i nærheden af kablerne i større dybde, f.eks. grubning, dræning, plantning af træer, opførelse af bygninger og dermed forbundne jordarbejder, hvorved der kan være fare for en beskadigelse af kablerne, skal arbejdet anmeldes til Tele Danmark senest henholdsvis 8 og 5 dage før det påbegyndes. Tele Danmark vil i givet fald for egen regning træffe de nødvendige foranstaltninger til sikring af kablerne.

Om betaling af erstatning til arealejerne fremgår det af deklarationen for TDC 122:

> " Tele Danmark yder erstatning for eventuelle skader i forbindelse med fremføring af kablerne, herunder skader på ledningsanlæg, dræn og hegn.
>
> ...

> Beskadiges et af deklarationen omfattet kabel, erstatter skadevolder Tele Danmarks udgifter til udbedring af skaden i overensstemmelse med dansk rets almindelige regler. Er skaden forvoldt af ejeren eller forpagteren af arealet eller af en person, der handler på disses vegne og ansvar, begrænses Tele Danmarks erstatningskrav til det beløb arealejer har fået udbetalt i servituterstatning, og til maksimalt kr. 10.000 ..."

Det fremgår deklarationen for TDC 133 blandt andet:

> "Tele Danmark betaler servituterstatning i forbindelse med underskrift på nærværende deklaration. Erstatningen dækker retten til at have kabler og kabelrør liggende, til senere at etablere kabler i de nedlagte kabelrør og til uhindret adgang i tjenesteanliggender.
>
> Tele Danmark yder erstatning for skader ved nedlægning af kabler og kabelrør, ved senere etablering af kabler i kabelrør, og ved andet efterfølgende arbejde med kabler og kabelrør. Udgifterne ved udbedring af skader, som først kommer for dagen på et senere tidspunkt, erstattes ligeledes, såfremt skaderne er forvoldt ved arbejde med kabler og kabelrør. Skaderne skal anmeldes til og besigtiges af Tele Danmark, forinden reparation foretages.
>
> …
>
> Beskadiges en af deklarationen omfattet teleledning, erstatter skadevolder Tele Danmarks udgifter til udbedring af skaden i overensstemmelse med dansk rets almindelige regler. Er skaden forvoldt af enten ejeren eller forpagteren af arealet eller af en person, der handler på disses vegne og ansvar, begrænses Tele Danmarks erstatningskrav til det beløb arealejer har fået udbetalt i servituterstatning, og til maksimalt kr. 10.000. Ansvarsbegrænsningen bortfalder, hvis skaden er forvoldt ved grov uagtsomhed. Ansvarsbegrænsningen gælder ikke for skader forvoldt af maskinstationer eller entreprenører, der bestilles til at udføre arbejde for lodsejer/forpagter."

TDC har i form af udbetalingsbilag fremlagt dokumentation for, at der i forbindelse med ledningernes anbringelse er udbetalt erstatning til arealejerne.

Vedrørende ledning TDC 122 fremgår det således af

1) udbetalingsbilag, at der er udbetalt i alt 6.718,09 kr. i erstatning til ejeren af matr.nr. 11 Ørnhoved, Herning Jorder opgjort som henholdsvis 3.223 kr. i engangserstatning og 3.495,09 kr. i erstatning pr. løbende meter kabel (339 meter x 10,31 kr.), samt af

2) udbetalingsbilag, at der er udbetalt i alt 4.810, 74 kr. i erstatning til ejeren af matr. nr. 17 Ørnhoved, Herning Jorder opgjort som henholdsvis 3.223 kr. i engangserstatning og 1.587,74 kr. i erstatning pr. løbende meter kabel (154 meter x 10,31 kr.).

Vedrørende ledning TDC 133 fremgår det af
1) udbetalingsbilag, at der er udbetalt i alt 5.363,73 kr. i erstatning til ejeren af matr. nr. 16a Snejbjerg By, Snejbjerg opgjort som henholdsvis 3.316 kr. i engangserstatning og 2.047, 73 kr. i erstatning pr. løbende meter kabel (193 meter x 10,61 kr.),
2) af udbetalingsbilag, at der er udbetalt i alt 8.419,41 kr. i erstatning til ejeren af matr. nr. 19b og 19k Snejbjerg By, Snejbjerg opgjort som henholdsvis 3.316 kr. i engangserstatning og 5.103,41 kr. i erstatning pr. løbende meter kabel (481 meter x 10,61 kr.), og
3) af udbetalingsbilag, at der er udbetalt i alt 7.103, 77 kr. i erstatning til ejeren af matr. nr. 16a Snejbjerg By, Snejbjerg) opgjort som henholdsvis 3.316 kr. i engangserstatning og 3.787,77 kr. i erstatning pr. løbende meter kabel (357 meter x 10,61 kr.).

For de takserende myndigheder henviste TDC til, at erstatningsfastsættelsen er sket i overensstemmelse med landsaftalerne på teleforsyningsområdet, og TDC fremlagde landsaftalerne for de år, hvor de i sagen omhandlede ledninger er etableret, dvs. for ledning TDC 122 landsaftalen for 2000 og for TDC 133 landsaftalen for 2001.

I landsaftalerne fra 2000/2001, som TDC henviste til under sagens behandling ved de takserende myndigheder, fremgår det om erstatningsbetaling, at:

> "Ved placering af teleledninger i landbrugsjord/ved fremføring af telekabler gennem privat jord pålægges der ejendommen en servitut i form af den som bilag 2 viste deklaration.
> For anbringelse af teleledninger/telekabler og servitutpålæggelse ydes der en engangserstatning, bestående af et grundbeløb og et beløb pr. lb. meter kabelrende."

I det i landsaftalerne omtalte bilag 2, deklaration, fremgår det blandt andet:

> "Tele Danmark betaler servituterstatning i forbindelse med underskrift på nærværende deklaration. Erstatningen dækker retten til at have kabler og kabelrør liggende, til senere at etablere kabler i de nedlagte kabelrør og til uhindret adgang i tjenesteanliggender."

<u>Sagens behandling ved de takserende myndigheder</u>

Statsekspropriationskommissionen for Jylland har i kendelse af 23. november 2016 fundet, at anlægsmyndigheden skulle afholde udgifterne til ledningsomlægningerne med følgende begrundelse:

> "TDC 122
> Det fremgår af sagen, at der er tinglyst en deklaration vedrørende ledningen på ejendommen (deklaration af 27. juli 2000).
>
> Som bilag til deklarationen er vedlagt skema/fakturabilag vedrørende udbetaling af erstatning.
>
> Det fremgår ikke udtrykkeligt af deklarationen, at der er ydet erstatning for placeringen af ledningen på arealet. Dog fremgår det af deklarationens andet afsnit, at ledningsejeren har ret til på et senere tidspunkt, at lægge flere kabler i ovennævnte tracé "*… mod at betale erstatning, herunder servituterstatning, efter landsaftalens regler.*"
>
> Videre fremgår det af deklarationens sjette afsnit, at "*… Tele Danmarks erstatningskrav (begrænses) til det beløb arealejer har fået udbetalt i servituterstatning …*"
>
> Da det af ordlyden af deklarationen fremgår, at ledningsejeren skal betale servituterstatning for nedlæggelse af yderligere ledninger på ejendommen, har kommissionen lagt til grund, at ledningsejeren også har betalt servituterstatning for placeringen af den af sagen omhandlede oprindelige ledning på ejendommen. Dette understreges også af ordlyden af deklarationen, hvorefter et eventuelt erstatningsansvar begrænses til det beløb, som ledningsejeren har fået udbetalt i servituterstatning.
>
> Af det fremlagte bilag, fakturabilag, fremgår det, at der er ydet erstatning til ejeren af ejendommen berørt af det omhandlede ledningstracé, samt at erstatningen er opdelt i dels et engangsbeløb samt et beløb pr. løbende meter for ledningen, og herudover særskilt en erstatning for dels afgrødeerstatning og for eksempelvis hegn og strukturskader.
>
> På baggrund af ovenstående i forhold til ordlyden af deklarationen samt det fremlagte bilag vedrørende opgørelse af erstatningen har kommissionen fundet, at der i sagen er ydet vederlag for placeringen af ledningen på ejendommen.
>
> Det fremgår af den ovennævnte dom i Vintapperrampesagen, flertallets afgørelse, blandt andet, "*Navnlig når henses til at ledningsejeren ikke har betalt arealejeren for at påtage sig indskrænkninger i benyttelsen af arealet, finder vi, at det ikke af deklarationen kan udledes, at arealejeren har påtaget sig en be-*

grænsning i adgangen til at ændre anvendelsen af arealet, selv om dette måtte medføre, at ledningen skal flyttes." Videre angiver Højesteret, "*Når arealejeren ikke har modtaget et vederlag, må aftaler om anbringelse af ledninger på et areal som udgangspunkt undergives en indskrænkende fortolkning i lighed med gaveløfter.*"

Af det citerede fremgår det, at vederlaget, såfremt et sådan er betalt, så indgår dette i vurderingen af, om gæsteprincippet er fraveget.

Der er således ikke grundlag for at konkludere, at blot fordi der er betalt et beløb, så er gæsteprincippet fraveget. Afgørende for en vurdering af, om gæsteprincippet er fraveget, er således en fortolkning af deklarationen, hvori indgår som fortolkningsmoment, at der er ydet en erstatning.

På baggrund af deklarationens ordlyd og de restriktioner, som deklarationen medfører i arealejerens brug af arealet samt herunder det forhold, at ledningsejeren har betalt et vederlag i forbindelse med placeringen af ledningen på ejendommen, finder kommissionen, at ledningsejeren har løftet bevisbyrden for, at ledningen er beliggende på ejendommen på vilkår bedre end gæstevilkår. Anlægsmyndigheden skal således afholde udgifterne forbundet med ledningsomlægningen.

Kommissionen har ikke fundet, at det forhold, at det af deklarationen fremgår, at ledningsejeren for egen regning vil træffe de fornødne foranstaltninger til sikring af kablet ved arealejerens arbejder i nærheden af kablet, kan føre til et andet resultat.

Kommissionen har i den forbindelse lagt afgørende vægt på, at deklarationen forholder sig til tiltag, hvormed ledningsejer for egen regning skal sikre kablet ved arbejder i nærheden af kablet og ikke i forhold til egentlige ledningsarbejder på kablet som følge af arealejerens ændrede anvendelse af arealet.

I forhold til det af ledningsejeren anførte angående en eventuel ændring af en administrativ praksis hos anlægsmyndigheden skal kommissionen bemærke, at kommissionen arbejder uafhængigt af anlægsmyndigheden og således ikke er bundet af en eventuel administrativ praksis hos anlægsmyndigheden. Kommissionen har således ikke forholdt sig til spørgsmålet i forbindelse med sagens afgørelse.

….

TDC 133

Det fremgår af sagen, at der er tinglyst en deklaration vedrørende ledningen på ejendommen (deklaration af 26. november 2001).

Som bilag til deklarationen er vedlagt skema/fakturabilag vedrørende udbetaling af erstatning.

Det fremgår af deklarationen, at der er ydet servituterstatning i forbindelse med underskrift af deklarationen, og at denne erstatning dækker retten til at have kabler og kabelrør liggende samt til senere at etablere kabler i de nedlagte kabelrør og til uhindret adgang i tjenesteanliggender.

Af det fremlagte bilag, fakturabilag, fremgår det, at der er ydet erstatning til ejeren af ejendommen berørt af det omhandlede ledningstracé, samt at erstatningen er opdelt i dels et engangsbeløb samt et beløb pr. løbende meter for ledningen, og herudover særskilt en erstatning for dels afgrødeerstatning og for eksempelvis opgravning for dræn.

På baggrund af ovenstående i forhold til ordlyden af deklarationen samt det fremlagte bilag vedrørende opgørelse af erstatningen, har kommissionen fundet, at der i sagen er ydet vederlag for placeringen af ledningen på ejendommen.

Det fremgår af den ovennævnte dom i Vintapperrampesagen, flertallets afgørelse, blandt andet, "*Navnlig når henses til at ledningsejeren ikke har betalt arealejeren for at påtage sig indskrænkninger i benyttelsen af arealet, finder vi, at det ikke af deklarationen kan udledes, at arealejeren har påtaget sig en begrænsning i adgangen til at ændre anvendelsen af arealet, selv om dette måtte medføre, at ledningen skal flyttes.*" Videre angiver Højesteret, "*Når arealejeren ikke har modtaget et vederlag, må aftaler om anbringelse af ledninger på et areal som udgangspunkt undergives en indskrænkende fortolkning i lighed med gaveløfter.*"

Af det citerede fremgår det, at vederlaget, såfremt et sådan er betalt, indgår i vurderingen af, om gæsteprincippet er fraveget. Der er således ikke grundlag for at konkludere, at blot fordi der er betalt et beløb, så er gæsteprincippet fraveget. Afgørende for en vurdering af, om gæsteprincippet er fraveget, er således en fortolkning af deklarationen, hvori indgår som fortolkningsmoment, at der er ydet en erstatning.

På baggrund af deklarationens ordlyd og de restriktioner, som deklarationen medfører i arealejerens brug af arealet samt det forhold, at ledningsejeren har betalt et vederlag i forbindelse med placeringen af ledningen på ejendommen, finder kommissionen, at ledningsejeren har løftet bevisbyrden for, at ledningen er beliggende på ejendommen på vilkår bedre end gæstevilkår. Anlægsmyndigheden skal således afholde udgifterne forbundet med ledningsomlægningen.

Kommissionen har ikke fundet, at det forhold, at det af deklarationen fremgår, at ledningsejeren for egen regning vil træffe de fornødne foranstaltninger til sikring af kablet ved arealejerens arbejder i nærheden af kablet, kan føre til et andet resultat.

Kommissionen har i den forbindelse lagt afgørende vægt på, at deklarationen forholder sig til tiltag, hvormed ledningsejer for egen regning skal sikre kablet ved arbejder i nærheden af kablet og ikke i forhold til egentlige ledningsarbejder på kablet som følge af arealejerens ændrede anvendelse af arealet."

Taksationskommissionen for Nord- og Midtjylland har begrundet stadfæstelsen den 9. juni 2017 af Statsekspropriationskommissionens kendelse på denne måde:

"Højesteret har i nyere domme (f.eks. U2009.2978H og U2015.2854H) konsekvent anvendt følgende formulering vedrørende gæsteprincippet:

"Gæsteprincippet er betegnelsen for en udfyldende regel, der finder anvendelse i tilfælde, hvor der uden vederlag er givet tilladelse til at anbringe en ledning på en ejendom. Reglen indebærer, at ledningsejeren som "gæst" skal bekoste ledningsarbejder, der er nødvendiggjort af arealejerens ændrede benyttelse af det areal, hvor ledningen er anbragt."

Som det fremgår, er der tale om en udfyldende regel, dvs. en regel, der gælder, hvis ikke andet er aftalt, herunder fremgår af deklarationer eller servitutter, eller på anden måde bestemt.

Som det ligeledes fremgår, er det efter Højesterets opfattelse væsentligt, om der er betalt vederlag, ligesom det skal bemærkes, at Højesteret alene anvender udtrykket "givet tilladelse til at anbringe en ledning på en ejendom", hvilket må forstås som accept af, at en ledning føres hen over ejendommen (typisk i et ledningstracé). Højesteret nævner ikke andre kriterier som f.eks., at der er givet særskilt erstatning for et servitutareal/ deklarationsareal ved siden af ledningstracéet.

Det er taksationskommissionens almindelige indtryk, at Højesteret med den citerede formulering har tilsigtet at give gæsteprincippet et klart og enkelt indhold, som gør princippet nemt at håndtere og velegnet til at bringe klarhed i tvivlssituationer.

I dommen U2015.2854H undersøger Højesterets flertal, om deklarationen kan fortolkes således, at den indebærer en fravigelse af gæsteprincippet,

men kommer til, at dette ikke er tilfældet, bl.a. fordi aftaler om anbringelse af ledninger på et areal som udgangspunkt må undergives en indskrænkende fortolkning, når arealejeren ikke har modtaget vederlag.

Med disse bemærkninger tiltræder taksationskommissionen ekspropriationskommissionens kendelse med tilhørende begrundelse."

Forklaring
Henrik Vinther Jensen har forklaret, at han tidligere har arbejdet i TDC i 42 år. Han stoppede i 2016 og arbejder nu som entreprenør. I TDC arbejdede han blandt andet med etablering af kabler til lyslederanlæg og som afdelingsleder, hvor han beskæftigede sig med udbud af kontrakter, og han repræsenterede TDC i forhandlinger med landbrugets organisationer. Herunder deltog han sammen med folk fra Telia i de årlige møder, hvor også landsaftalerne om lægning af kabler blev forhandlet. Hvis der ikke var en aftale, ville de være nødt til at foretage ekspropriation eller løse problemet ved voldgift. Han har ikke selv oplevet, at de var nødt til at ekspropriere. Han var med til at forhandle landsaftalerne i perioden fra 2000 til 2016. Oplæggene til aftalerne kom fra landbruget. De indførte i 2006 en ny formulering af deklarationen vedrørende arbejde i nærheden af teleledninger. Når det heri blev anført: "*Såfremt bearbejdningen af jorden sker til byggeri til landbrugsmæssige formål, flytter eller sikrer TDC/Telia teledningerne for egen regning*" var det noget de indvilligede i, da deres ledninger sjældent nedlægges i nærheden af bygninger. Justeringen af priser fulgte nærmest en indeksregulering. Deklarationerne i denne sag var for at passe på kablerne. Grubning er løsning af jord i en større dybde end normalt og skal opfattes som en konkret anvisning om at passe på.

Anbringender
Vejdirektoratet har anført, at de omtvistede ledninger er omfattet af gæsteprincippet, hvorfor betalingsforpligtelsen for udgifter til såvel gennemførte som eventuelle senere ledningsarbejder i forbindelse med etablering af Holstebromotorvejen påhviler ledningsejer.

TDC er ved de omhandlede ledningsdeklarationer ikke tillagt rettigheder, der rækker ud over ledningsejerens almindelige tilstedeværelsesret og det retsforhold, der allerede følger af gæsteprincippet. TDC har derfor ikke med henvisning til de udbetalte erstatninger og landsaftalesystemet godtgjort, at der for så vidt angår de omtvistede ledninger er betalt en erstatning, der angår en fravigelse af gæsteprincippet.

Ledningsdeklarationerne for de omtvistede ledninger giver tilladelse for TDC til at anbringe ledninger og ret til at foretage eftersyn og vedligeholdelse af disse, og der etableres ikke et deklarationsareal (servitutbælte) i forbindelse med etableringen.

Arealejeren er ud over visse begrænsninger i arbejdet i nærheden af ledningerne og forpligtelsen til at anmelde sådant arbejde ikke pålagt rådighedsbegrænsninger i anvendelsen af arealet.

Da ledningsdeklarationerne hermed giver TDC en svagere retsstilling end den, der blev behandlet i sagen om Vintapperrampen (UfR 2015.2854H), som Højesterets flertal fandt var en beskyttelsesdeklaration, der ikke indebar en fravigelse af gæsteprincippet, må det føre til, at gæsteprincippet ikke er fraveget.

Den omstændighed at arealejeren har modtaget vederlag i forbindelse med ledningernes anbringelse, kan ikke føre til et andet resultat, da erstatningen ikke er ydet for en pålagt rådighedsindskrænkning.

Ledningsdeklarationerne i nærværende sag giver efter ordlyden TDC en svagere retsstilling end ledningsdeklarationen behandlet i Vintapperrampesagen, der har givet Vejdirektoratet anledning til at revurdere tidligere praksis for håndtering og fortolkning af ledningsdeklarationer. Det er derfor uden betydning, hvorledes Vejdirektoratet tidligere – og før dommen i Vintapperrampesagen – har ageret i lignende tilfælde.

TDC NET A/S har anført, at den ydede erstatning er for den pålagte rådighedsindskrænkning, der følger af servitutten i deklarationen, der medfører en fravigelse af gæsteprincippet.

Erstatningen er fastsat efter landsaftalerne, der udgør et alternativ til ekspropriation efter Lov om graveadgang og ekspropriation m.v., hvor det statueres, at der ved ledningers anbringelse er tale om en fravigelse af gæsteprincippet. Retsstillingen bør derfor være den samme, uanset om den tinglyste deklaration har sit udspring i ekspropriation eller i aftale.

Det har i den forbindelse ikke betydning, om der er udlagt et deklarationsareal (servitutbælte) eller ej, da dette er begrundet i praktiske hensyn.

Sagen adskiller sig således fra den, der var til påkendelse i sagen om Vintapperrampen (UfR 2015.2854H), da deklarationerne indebærer en rådighedsindskrænkning, som der er betalt vederlag for.

Vejdirektoratet fraviger en fast administrativ praksis ved uden saglig begrundelse at behandle de af nærværende sag omhandlede deklarationer anderledes end de tilsvarende deklarationer, der tidligere har været under behandling hos Vejdirektoratet.

Landsrettens begrundelse og resultat

Sagen angår, om deklarationer lyst på nogle ejendomme i forbindelse med anbringelsen af ledninger indebærer, at gæsteprincippet er fraveget. Vejdirektoratet overtog de pågældende ejendomme ved ekspropriation med det formål at opføre en motorvej mellem Herning og Holstebro og indtrådte hermed i de tidligere ejeres rettigheder og forpligtelser.

Gæsteprincippet er en udfyldende regel, der finder anvendelse i tilfælde, hvor der uden vederlag er givet tilladelse til at anbringe en ledning på en ejendom. Reglen indebærer, at ledningsejeren som "gæst" skal bekoste ledningsarbejder, der er nødvendiggjort af arealejerens ændrede benyttelse af det areal, hvor ledningen er anbragt.

Højesteret fortolkede gæsteprincippet i Vintapperrampe-sagen, U2015.2854H. I den pågældende sag var der ikke betalt vederlag til arealejeren for at påtage sig indskrænkninger i benyttelsen af arealet, og deklarationen, der var standardmæssig og var blevet til uden individuel forhandling, havde karakter af en beskyttelsesdeklaration for at sikre, at der ikke blev foretaget noget, der kunne beskadige ledningen eller hindre eftersyn og vedligeholdelse m.v. Højesteret fastslog i den forbindelse, at gæsteprincippet er en udfyldende regel, som finder anvendelse, hvor andet ikke er aftalt, og at en fravigelse af dette princip, der kan være byrdefuldt for arealejeren, må forudsætte klare holdepunkter, hvor bevisbyrden for, at der er aftalt en fravigelse, derfor må påhvile ledningsejeren. Når arealejeren ikke har modtaget vederlag, fastslog Højesteret, må aftaler om anbringelse af ledninger på et areal som udgangspunkt undergives en indskrænkende fortolkning i lighed med gaveløfter.

TDC A/S har ved de to omhandlede deklarationer erhvervet ret til at have kabler og kabelrør liggende i jorden samt i tjenstligt ærinde at have fri og uhindret adgang til de pågældende kabler og kabelrør. For kablernes og kabelrørenes placering er der til fuld og endelig afgørelse betalt deklarationserstatning i overensstemmelse med landsaftalerne for de respektive år sammensat af engangserstatning og et beløb for antal meter kabel eller rør. For kablet TDC 122 har TDC A/S endvidere opnået ret til at nedlægge flere kabler mod betaling af yderligere erstatning.

Da der således er betalt et vederlag for ledningernes ubetingede tilstedeværelsesret, og da deklarationerne har et videre formål end blot at beskytte anlæggene på arealet – og i øvrigt af de grunde, der er anført af Taksationskommissionen for Nord- og Midtjylland – finder landsretten det bevist, at gæsteprincippet er fraveget for omhandlede ledningers vedkommende.

Herefter tages TDC A/S' frifindelsespåstand til følge.

Efter sagens udfald skal Vejdirektoratet i sagsomkostninger til TDC A/S betale 50.685,20 kr. Heraf er 50.000 kr. til dækning af udgifter til advokatbistand ekskl. moms., mens det resterende beløb er til dækning af udgifter til vidneførsel, heraf 605,20 kr. i kørselsgodtgørelse. Ud over sagens værdi er der herved taget hensyn til sagens karakter og hovedforhandlingens varighed.

THI KENDES FOR RET:

TDC A/S frifindes.

Vejdirektoratet skal inden 14 dage betale 50.685,20 kr. til TDC A/S i sagsomkostninger. Beløbet forrentes efter rentelovens § 8 a.

HØJESTERETS DOM

afsagt mandag den 14. marts 2022

Sag BS-8087/2021-HJR
(1. afdeling)

Vejdirektoratet
(advokat Sarah Jano)

mod

N1 A/S
(advokat Anne Sophie Kierkegaard Vilsbøll)

Biintervenient til støtte for N1 A/S:
Dansk Energi
(advokat Anne Sophie Kierkegaard Vilsbøll)

Sag BS-8095/2021-HJR

Vejdirektoratet
(advokat Sarah Jano)

mod

TDC NET A/S
(advokat Anne Sophie Kierkegaard Vilsbøll)

og

Sag BS-8602/2021-HJR

Vejdirektoratet
(advokat Sarah Jano)

mod

Vestforsyning Spildevand A/S,
Vestforsyning Vand A/S
og
Vestforsyning Varme A/S
(advokat Anders Julius Tengvad for alle)

I tidligere instans er afsagt domme af Vestre Landsrets 7. afdeling den 29. januar 2021 (BS-44723/2018-VLR, BS-44725/2018-VLR og BS-30445/2019-VLR). Sagerne har været sambehandlet i landsretten.

I pådømmelsen har deltaget fem dommere: Thomas Rørdam, Vibeke Rønne, Jan Schans Christensen, Kurt Rasmussen og Søren Højgaard Mørup.

Påstande
Appellanten, Vejdirektoratet, har gentaget sine påstande, dog således at forbeholdet i sidste led af påstandene over for Vestforsyning Spildevand A/S, Vestforsyning Vand A/S og Vestforsyning Varme A/S, hvorefter påstandene var nedlagt for det tilfælde, at Vestforsyning A/S måtte blive frifundet i Vestre Landsrets sag BS-44722/2018-VLR, er udeladt.

De indstævnte, N1 A/S, TDC NET A/S, Vestforsyning Spildevand A/S, Vestforsyning Vand A/S og Vestforsyning Varme A/S, har påstået stadfæstelse.

Supplerende sagsfremstilling
Det er for Højesteret om ledningen VF53 oplyst, at det kun er den del af ledningen, som er reguleret af deklarationer tinglyst den 2. marts 1984, der er berørt af anlægget af motorvejen.

Højesterets begrundelse og resultat

Sagernes baggrund og problemstilling
I forbindelse med Vejdirektoratets etablering af motorvej mellem Herning og Holstebro i henhold til lov nr. 1608 af 26. december 2013 var det nødvendigt at gennemføre arbejder vedrørende eksisterende ledninger, som ejes af N1 A/S (ledningerne ENM04, ENM10, ENM17, ENM26, ENM35, ENM42, ENM43, ENM44, ENM49, ENM54, ENM56 og ENM57), TDC NET A/S (ledningerne TDC122 og TDC133), Vestforsyning Spildevand A/S (ledningerne VF24 og VF25) , Vestforsyning Vand A/S (ledningerne VF26, VF41, VF48 og VF53) og Vestforsyning Varme A/S (ledningen VF23).

Ledningerne er anbragt i henhold til deklarationer, der alle er stiftet på privatretligt grundlag.

Sagerne angår, om de respektive ledningsejere eller Vejdirektoratet som arealejer endeligt skal afholde udgifterne til ledningsarbejderne. Vejdirektoratet har henvist til det ulovbestemte gæsteprincip til støtte for, at ledningsejerne skal afholde udgifterne.

Gæsteprincippet
Som anført senest i Højesterets dom af 15. februar 2022 (Sag BS-47737/2020-HJR) er gæsteprincippet betegnelsen for en udfyldende regel, som finder anvendelse i tilfælde, hvor der uden vederlag er givet tilladelse til at anbringe en ledning på en ejendom. Reglen indebærer, at ledningsejeren som "gæst" skal bekoste ledningsarbejder, der er nødvendiggjort af arealejerens ændrede benyttelse af det areal, hvor ledningen er anbragt.

Som ligeledes anført i dommen er det ulovbestemte gæsteprincip udviklet i retspraksis med sigte på tilfælde, hvor tilladelsen til ledningsejeren beror på en aftale med arealejeren, og må ses i lyset af det gavemoment, der kan ligge i en sådan aftale. Som anført er gæsteprincippet en udfyldningsregel, og det finder derfor kun anvendelse, hvis andet ikke fremgår eller kan udledes af den pågældende aftale.

Vestforsyningsledningerne VF23, VF24, VF25 og VF26
Fire af de ledninger, som denne sag angår, er anbragt af den daværende ledningsejer Holstebro Kommune i et areal, som kommunen selv ejede. Den deklaration, der er tinglyst den 26. august 1993 på arealet, beror således ikke på en aftale mellem ejeren af de nævnte ledninger og ejeren af arealet, men på en ensidig ejerdisposition. Højesteret finder, at de hensyn, der ved aftaler mellem ledningsejer og arealejer kan begrunde anvendelse af det ulovbestemte gæsteprincip – herunder det nævnte gavemoment – ikke i almindelighed kan overføres på sådanne tilfælde. Det er uden betydning, at deklarationen gav samme rettigheder for flere andre ledningsejere end Holstebro Kommune.

Højesteret finder, at der i sådanne tilfælde normalt er en formodning for, at pålæggelse af en deklaration om sikring af ledninger har til formål bl.a. at fastslå, at ledningsejeren ikke skal betale for ledningsomlægninger, der sker på arealejerens foranledning, hvis der på et senere tidspunkt ikke længere er identitet mellem ledningsejeren og arealejeren. Det må således kræve særlige holdepunkter, hvis dette udgangspunkt skal fraviges.

Det fremgår af deklarationen bl.a., *at* det omfattede areal er udlagt til "ledningsareal og kabelbælte", *at* der til enhver tid uden vederlag må foretages opgravning for reparation eller fornyelse af ledninger og etableres nye ledninger i arealet, og *at* der på arealet intet må iværksættes, som kan være til hinder for ledningernes beståen.

Højesteret finder, at deklarationen – i overensstemmelse med den ovenfor nævnte formodning – indebærer, at arealejeren selv skal afholde udgifterne til ledningsarbejder, der sker på arealejerens foranledning.

Den retsstilling, der følger af deklarationen, findes i overensstemmelse med det ovenfor anførte ikke at være ændret som følge af, at ledningerne i forbindelse med stiftelsen af vestforsyningsselskaberne er overdraget fra Holstebro Kommune til selskaberne.

Vejdirektoratet skal derfor afholde udgifterne til arbejderne vedrørende ledningerne VF23 tilhørende Vestforsyning Varme, VF24 og VF25 tilhørende Vestforsyning Spildevand og VF26 tilhørende Vestforsyning Vand.

De øvrige 17 ledninger
De øvrige ledninger er anbragt i henhold til aftaler mellem de daværende ledningsejere og de daværende arealejere. Spørgsmålet er bl.a., om arealejerne har givet tilladelse til ledningsanbringelsen mod vederlag, herunder om et eventuelt vederlag er givet som kompensation for, at ledningerne ikke ligger som "gæster".

Højesteret bemærker, at det må anses for at være uden betydning, om det på nuværende tidspunkt kan godtgøres, at et eventuelt vederlag faktisk blev betalt.

Vestforsyningsledningerne VF41, VF48 og VF53
Ledningerne VF41, VF48 og VF53 er anbragt i henhold til aftaler, hvorefter der skal udbetales erstatning til "fuld og endelig afgørelse" for ledningernes placering.

Højesteret finder, at det i en sådan situation påhviler arealejeren at godtgøre, at betalingen ikke udgør vederlag for, at en ledning ikke skal ligge på gæstevilkår.

Det fremgår af aftaler af 6. august 1979 vedrørende ledningen VF41, at der er betalt erstatning med nærmere angivne beløb, men ikke hvorledes erstatningen er udmålt. Dette fremgår heller ikke af andre oplysninger i sagen. Det er herefter ikke godtgjort, at denne ledning er omfattet af gæsteprincippet som udfyldende regel.

Det fremgår af aftaler af 13. januar og 13. december 1989 vedrørende ledningen VF48 og aftaler af 12. marts 1984 vedrørende ledningen VF53, at der er betalt "deklarationserstatning" foruden erstatning for andet tab. Højesteret finder, at når der er aftalt erstatning for selve anbringelsen af ledninger, er tilladelsen til

at anbringe ledninger givet mod vederlag, og gæsteprincippet finder således ikke anvendelse som udfyldende regel.

Af deklarationerne vedrørende alle tre ledninger fremgår bl.a., *at* ledningsejeren har ret til at have en ledning liggende i jorden, *at* arealejeren må dyrke deklarationsarealet med normale markredskaber, og *at* andre arbejder i nærheden af ledningen f.eks. dræning, plantning, opførelse af bygninger og de dermed forbundne jordarbejder, hvorved der kan være fare for beskadigelse af ledningen, skal anmeldes til ledningsejeren, som så for egen regning træffer de nødvendige foranstaltninger til sikring af ledningen.

Højesteret finder herefter, at deklarationerne vedrørende ledningerne VF41, VF48 og VF53 indebærer, at arealejeren selv skal afholde udgifterne til arbejder vedrørende ledningerne, der sker på arealejerens foranledning, og som rækker videre end sikring af ledningerne mod beskadigelse.

Vejdirektoratet skal derfor afholde udgifterne til omlægningen af ledningerne VF41, VF48 og VF53 tilhørende Vestforsyning Vand.

TDC-ledningerne TDC122 og TDC133
For så vidt angår ledningerne TDC122 og TDC133 er der fremlagt udbetalingsbilag i form af blanketter, hvoraf det fremgår, at der i alle tilfælde er ydet en engangserstatning bestående dels af et grundbeløb, dels af et beløb pr. løbende meter og i visse tilfælde desuden erstatning for afgrødetab og strukturskader.

Højesteret finder, at en sådan engangserstatning må anses for at være erstatning for selve anbringelsen af ledninger, og at tilladelsen til at anbringe ledninger derfor er givet mod vederlag. Gæsteprincippet finder således ikke anvendelse som udfyldende regel i disse tilfælde.

Af deklarationerne fremgår bl.a., *at* ledningsejeren har ret til at have nærmere angivne ledninger liggende i jorden, *at* arealejeren frit må bearbejde jorden omkring ledningerne med markredskaber, der ikke går dybere end 60 cm, og *at* arbejder i nærheden af ledningerne i større dybde f.eks. grubning, dræning, plantning af træer, opførelse af bygninger og de dermed forbundne jordarbejder, hvorved der kan være fare for beskadigelse af ledningerne, skal anmeldes til ledningsejeren, som så for egen regning træffer de nødvendige foranstaltninger til sikring af ledningerne.

Højesteret finder herefter, at deklarationerne vedrørende ledningerne TDC122 og TDC133 indebærer, at arealejeren selv skal afholde udgifterne til arbejder vedrørende ledningerne, der sker på arealejerens foranledning, og som rækker videre end sikring af ledningerne mod beskadigelse.

Vejdirektoratet skal derfor afholde udgifterne til omlægningen af ledningen TDC122, og direktoratet kan ikke få medhold i, at ledningen TDC133, der ikke blev omlagt i forbindelse med etableringen af motorvejen, nu er omfattet af vejlovens gæsteprincip.

N1-ledningerne ENM04, ENM10, ENM17, ENM26, ENM35, ENM42, ENM43, ENM44, ENM49, ENM54 og ENM56
I deklarationerne vedrørende ledningerne ENM04, ENM10, ENM17, ENM26, ENM35, ENM42, ENM43, ENM44, ENM49, ENM54 og ENM56 er det anført, at ledningsejeren yder ejeren en erstatning for tilladelsen til at anbringe ledningen "en gang for alle".

Højesteret finder, at det i en sådan situation påhviler arealejeren at godtgøre, at betalingen ikke udgør vederlag for, at en ledning ikke skal ligge på gæstevilkår.

I deklarationerne vedrørende disse ledninger er det endvidere anført, at erstatningen ydes i henhold til landsaftalen med landbrugsorganisationerne.

Ifølge de landsaftaler, der er fremlagt for Højesteret, ydes der erstatning dels for anbringelsen af ledninger og servitutpålæggelsen, dels for forskelligt andet tab.

Som anført finder Højesteret, at når der er aftalt erstatning for selve anbringelsen af ledninger, er tilladelsen til at anbringe ledninger givet mod vederlag. Gæsteprincippet finder således ikke anvendelse som udfyldende regel for så vidt angår ledningerne ENM04, ENM10, ENM17, ENM26, ENM35, ENM42, ENM43, ENM44, ENM49, ENM54 og ENM56.

Af deklarationerne vedrørende disse ledninger fremgår bl.a., *at* ledningsejeren bl.a. har ret til at etablere ledninger på ejendommen, *at* arealejeren må dyrke jorden med normale markredskaber, og *at* andre arbejder i nærheden af ledningerne f.eks. dræning, opførelse af bygninger og de dermed forbundne jordarbejder, hvorved der kan være fare for beskadigelse af ledningen, skal anmeldes til ledningsejeren, som så for egen regning træffer de nødvendige foranstaltninger til sikring eller frilægning af ledningen.

Højesteret finder herefter, at deklarationerne vedrørende ledningerne ENM04, ENM10, ENM17, ENM26, ENM35, ENM42, ENM43, ENM44, ENM49, ENM54 og ENM56 indebærer, at arealejeren selv skal afholde udgifterne til arbejder vedrørende ledningerne, der sker på arealejerens foranledning, og som rækker videre end frilægning eller sikring af ledningerne mod beskadigelse.

Vejdirektoratet skal derfor afholde udgifterne til omlægningen af ledningerne ENM04, ENM10, ENM17, ENM26, ENM35, ENM42, ENM43, ENM44, ENM49, ENM54 og ENM56 tilhørende N1.

N1-ledningsanlægget ENM57
Ledningsanlægget ENM57 er en luftledning. Ifølge deklaration vedrørende ledningsanlægget tinglyst den 20. oktober 1942 har arealejeren modtaget et vederlag, der er betalt "en gang for alle".

Højesteret finder, at det i en sådan situation påhviler arealejeren at godtgøre, at betalingen ikke udgør vederlag for, at ledningsanlægget ikke skal ligge på gæstevilkår.

Der fremgår ikke nærmere oplysninger af sagen om vederlaget, og det er således ikke godtgjort, at ledningsanlægget er omfattet af gæsteprincippet som udfyldende regel.

Af deklarationen fremgår bl.a., *at* ledningsejeren har fået en "uopsigelig tilladelse" til at anbringe anlægget, og *at* arealejeren skal tage fornødent hensyn til masterne med tilbehør ved udnyttelsen af sin ejendom.

Højesteret finder herefter, at deklarationen vedrørende ledningsanlægget ENM57 indebærer, at arealejeren selv skal afholde udgifterne til arbejder vedrørende ledningsanlægget, der sker på arealejerens foranledning.

Vejdirektoratet skal derfor afholde udgifterne til arbejderne vedrørende ledningsanlægget ENM57 tilhørende N1.

Samlet konklusion
De i sagerne omhandlede ledninger er alle anbragt på vilkår, der indebærer, at Vejdirektoratet som arealejer skal afholde udgifterne til ledningsarbejderne i forbindelse med etableringen af motorvejen.

Højesteret stadfæster derfor dommene.

THI KENDES FOR RET:

Landsrettens domme stadfæstes.

I sagsomkostninger for Højesteret skal Vejdirektoratet betale 130.000 kr. til N1 A/S, 50.000 kr. til TDC NET A/S og i alt 130.000 kr. til Vestforsyning Spildevand A/S, Vestforsyning Vand A/S og Vestforsyning Varme A/S.

De idømte sagsomkostningsbeløb skal betales inden 14 dage efter denne højesteretsdoms afsigelse og forrentes efter rentelovens § 8 a.